

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav Dálného východu

Bakalářská práce

Barbora Jirková

**Vývoj literatury v jižním Vietnamu
v letech 1954–1975**

The Development of Literature in South Vietnam in 1954-1975

Praha 2009

vedoucí práce: Mgr. Mária Strašáková

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších zdrojů.

V Praze dne 17. srpna 2009

.....

Ráda bych poděkovala vedoucí mé práce Mgr. Márii Strašákové za cenné rady a připomínky a ing. Binh Slavické za pomoc při překladech z vietnamštiny.

Anotace:

Tato práce se zabývá vývojem literatury jižního Vietnamu v letech 1954-1975. Bere v potaz historický kontext, v němž autoři žili a tvořili. Důraz je kladen na celkovou společensko-historickou situaci v jižním Vietnamu, se zaměřením na faktory přímo ovlivňující literární tvorbu, například míru svobody projevu či povahu a proměny publika. Následuje přehled literárních proudů a podrobnější seznámení s nejvýraznějšími autory.

Annotation:

This thesis examines the development of literature in South Vietnam during the years 1954-1975, taking into consideration historical context in which the authors lived and created. Emphasis is given to the general socio-historical situation of South Vietnam, focusing on the factors that directly influenced production of literature, as the degree of artistic freedom or the nature and changes of readership. Follows an overview of literary movements, some of their most representative authors being introduced in greater detail.

Klíčová slova:

literatura, Vietnam, Republika Vietnam, próza, poezie, r. 1954-1975

Key Words:

literature, Vietnam, Republic Vietnam, fiction, poetry, 1954-1975

Obsah

1.	Úvod.....	6
2.	Společenské podmínky, charakteristika.....	10
1.1	Politická a společenská situace	10
1.1.1	Americká přítomnost ve Vietnamu a její důsledky	13
1.2	Stát a umění - svoboda projevu.....	15
1.3	Čtenáři, gramotnost	17
2	Svět jihovietnamské literatury	19
2.1	Spisovatelé	19
2.2	Kulturní emancipace jihu	21
2.3	Nakladatelská činnost.....	22
2.4	Překládová činnost	23
3	Proudy v jihovietnamské literatuře	31
3.1	Období let 1954-1963	32
3.1.1	Tvorba v předválečném duchu.....	32
3.1.2	Politicky angažovaná tvorba.....	37
3.1.3	Anarchistický individualismus	39
3.1.4	Nezařazení autoři	43
3.2	Období let 1963-1975	44
3.2.1	Láska.....	45
3.2.2	Válka.....	48
3.2.3	Existenciální tíseň.....	50
3.3	Pád Saigonu.....	52
4	Závěr	53
5	Seznam použité literatury:	55

1. Úvod

Tato práce si klade za cíl vytvořit přehled vývoje jihovietnamské literatury v letech 1954 až 1975. Jak k tomuto problému přistoupit?

Nejprve se zamysleme nad samotným pojmem literatura. V nejobecnější rovině je literatura souhrnem všech písemných projevů lidstva či konkrétního národa, epochy.¹ V užším slova smyslu tímto pojmem míníme tzv. uměleckou literaturu, tedy takové písemné a slovesné projevy, jež jsou zaměřené především na estetický účinek.² Starší literárně-kritické školy (zejm. Starý historismus, dekonstrukce, formalismus a Nová kritika) se zabývají pouze touto uměleckou literaturou, zahrnutou v určitý kánon, jehož podoba zděděná po předchozích generacích elit je reprodukována a modifikována na základě dobových estetických měřítek. Takto pojatou uměleckou literaturu tyto školy jednak vyvyšují nad ostatní literární projevy, nazývají-li je tak vůbec, jednak ji vydělují z dobového a kulturního kontextu, dekonstrukce a Nová kritika tento kontext dokonce nepovažují za relevantní.³ Toto opomíjení kontextu v nejširším slova smyslu se nám zdá být zásadním nedostatkem.

Oproti tomu Nový historismus v literární vědě, jehož požadavkem historizovat jsme se při psaní této práce do jisté míry inspirovali, jednak odmítá výlučnost literárního kánonu a z hlediska poznání zrovnoprávňuje všechny literární texty, jednak klade důraz na kontext literárního textu, ba co víc, rozdíl mezi literárním textem a ostatními aspekty dané společnosti či kultury do jisté míry maže. Tento na první pohled šokující postoj začne dávat smysl uvědomíme-li si, že se Nový historismus inspiroval Geertzovou interpretací kultur jako textů a Whiteovou myšlenkou, že historie má textovou povahu.⁴ Pokud kulturu a její aspekty nazíráme jako texty a jako texty je interpretujeme a přijímáme-li tezi o textualitě historie, nebrání nám nic ve zrovnoprávnění literárních textů s ostatními kulturními, společenskými a historickými „texty“. Slovy Jean E. Howardové: „Literatura je *součástí* historie, literární text je kontextem jiných aspektů kulturního a hmotného života, stejně jako tyto aspekty jsou kontextem jejím.“⁵ Z toho vyplývá i interakce mezi těmito texty: zatímco starší školy literární kritiky tíhnou k vidění literatury jako zrcadla skutečnosti, Nový historismus zdůrazňuje podíl

¹ *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích díl 2, g-l*, kol. autorů, nakladatelský dům OP Diderot, Praha 1997, heslo literatura.

² *Slovník literární teorie*, zpracoval Ústav pro českou a světovou literaturu ČSAV, redigoval Štěpán Vlašín, Československý spisovatel, Praha 1977, heslo literatura.

³ Jonathan Bolton: Doslov. In *Nový historismus/ New Historicism*, (Bolton, Jonathan, ed.), Teoretická knihovna [10], Host, Brno 2007, str. 283 – 284.

⁴ *Ibid.*, str. 280.

⁵ Howardová, Jean E.: Nový historismus ve studiích o renesanci. In *Nový historismus/ New Historicism* (Bolton, Jonathan, ed.), Teoretická knihovna [10], Host, Brno 2007, str. 69, kurzíva v původním znění.

literatury na vytváření skutečnosti, jejich vzájemnou interakci. Literatura se emancipuje z role pouhého zrcadla - nejen, že se v ní skutečnost odráží, ale je jí také modelována. Jak píše Jean E. Howardová: „Literatura již pouze pasivně neodráží vnější skutečnost, nýbrž je činitelem, který vytváří vnímání skutečnosti v dané kultuře. Je součástí mnohem většího symbolického řádu, jehož prostřednictvím svět v určitém historickém okamžiku získává koncepci a skrze nějž kultura znázorňuje svůj vztah ke skutečným podmínkám své existence.“⁶

Vzhledem k přehledové povaze naší práce setrváváme při popisu jihovietnamské literatury u jejího pojetí jako „belles lettres“, zasazeného však do konkrétního historického a společenského kontextu. Jak již bylo řečeno, cílem této práce je zmapovat *vývoj* jihovietnamské literatury. Proto se v ní zaměříme především na bohatý literární život ve městech. Máme pro to více důvodů. Města byla intelektuálními a ekonomickými centry, ve kterých se soustřeďoval literární život, tvůrci stejně jako čtenáři. Města byla také z celé země v nejužším styku se zahraničím a nejrychleji z celého Vietnamu přejímala zahraniční podněty, které způsobovaly hluboké změny v jihovietnamské městské společnosti. Navíc oproti intelektuálně v zásadě marginálnímu venkovu⁷ byla v průběhu ozbrojeného konfliktu se severním Vietnamem ve městech mnohem déle klidná situace, která přes ztížené podmínky přála literární tvorbě. Na následujících stránkách se tedy nebudeme zabývat národně-osvobozenou a partyzánskou tvorbou, která vznikala na venkově. V samotném městském literárním životě se zaměříme na poezii a prózu. Kromě původní domácí vietnamské tvorby se budeme zabývat i překladovou činností, jež podle našeho názoru dobře ilustruje proměny jihovietnamské společnosti, její nálady, a samozřejmě měla vliv na domácí tvorbu.

V první kapitole této práce objasníme historický kontext a socioekonomické podmínky, v nichž vznikala literatura jižního Vietnamu, a jejich proměny. Zaměříme se mimo jiné na míru umělecké svobody v jižním Vietnamu a na publikum, pro něž autoři tvořili. Druhou kapitolu věnujeme obecným tématům literárního světa té doby – tomu kdo byli autoři a jaké bylo jejich společenské postavení. Také popíšeme, jak zahraniční literatura pronikala k jihovietnamským čtenářům a spisovatelům. Ve třetí kapitole popíšeme tendence a témata, se kterými se v jihovietnamské literatuře setkáváme. Při rozmyšlení, jak jihovietnamské autory klasifikovat, se ukázalo být dělení podle témat a tvůrčích přístupů nejvhodnější. Nebylo naším cílem vytvořit vyčerpávající výčet všech autorů a děl, která v období let 1954-1975 vznikla, spíše na vhodných příkladech ilustrovat stěžejní tendence tehdejší tvorby.

⁶ Howardová Jean, E., cit. dílo, str. 69.

⁷ Podle Võ Phiếna byl kulturní svět venkova od měst odtržen.

Ačkoliv byl literární život v jižním Vietnamu v období let 1954-1975 velmi čilý a rozmanitý, vzhledem k pozdějšímu historickému vývoji (po dobytí jižního Vietnamu se severovietnamský režim rozhodl jihovietnamskou literaturu z ideologických důvodů vymazat z dějin) a současné politické situaci ve Vietnamu jsme dnes nuceni pracně rekonstruovat jeho obraz. Ze studovaného období se dochovalo málo knih (po roce 1975 byly konfiskovány a ničeny), do západních jazyků bylo přeloženo jen nemnoho povídek a pár básní⁸ a dohledat jakékoliv informace o mnoha autorech je téměř nemožné. Obdobně je poskrovnu sekundární literatury, a období, kterým se budeme zabývat, se zdá být nepřilíš probádáno. Monografie na toto téma byly napsány pouze vietnamskými autory. Nejdůležitější pramenem nám byla kniha *Literature in South Vietnam 1954-1975* od Võ Phiếna. Jedná se o překlad dřívější vietnamské verze knihy, kterou Võ Phiến napsal v exilu ve Spojených státech. Võ Phiến byl sám spisovatelem a aktivně se účastnil jihovietnamského literárního života. Jeho kniha se snaží podat obsáhlý přehled jihovietnamské literatury, je však patrné, že autor neměl možnost ve ztížených exilových podmínkách pracovat s prameny a mnoho informací čerpá ze svých vzpomínek, čímž je zapříčiněna i neskrývaná subjektivita knihy (autorův protikomunistický postoj v některých místech silně ovlivňuje jeho hodnocení situace v jižním Vietnamu) a občas snad i nedostatečný odstup někoho, kdo zná danou problematiku příliš dobře a mnohé považuje za samozřejmé. Poznámkový aparát v knize v podstatě chybí, jak je ostatně u vietnamských knih běžné. V jistém smyslu opakem Võ Phiếnovy knihy je publikace *Văn hóa, văn nghệ... : Nam Việt Nam 1954-1975*, kterou napsal Trần Trọng Đăng Đàn. Autor knihy, která vyšla roku 2000 v Hanoji, pečlivě pracuje s prameny, kniha má dokonce podrobný rejstřík, bohužel je však psána z pozic současné oficiální komunistické ideologie, což do značné míry snižuje její přínos. Pramenem přínosným zejména při doplňování těžko dohledatelných informací, nám byla kniha jihovietnamského literárního kritika Tạ Ty Mươi *Khuôn Mặt Văn Nghệ Hôm Nay*, která vyšla na počátku 70. let a poskytla nám představu o tom, jak vypadala dobová literární kritika. Článek Công Huyền Tôn Nữ Nha Trang *Women in literature of South Viet Nam (1954-1975)* je cenným vhledem do světa jihovietnamských autorek.

⁸ V angličtině vyšly dva výběry z jihovietnamské tvorby - *Vietnamese Short Stories: An Introduction*, (Banerian, James (ed.), Sphinx Publishing, Phoenix, 1985) a *War and Exile: A Vietnamese Anthology* (Nguyen Ngoc Bich (ed.): Vietnamese PEN Abroad, East Coast USA, 1989). Jediným jihovietnamským románem přeloženým do angličtiny je *At Night I Hear the Cannons* od spisovatelky Nhã Ca (přel. James Banerian, místo a nakladatel neznámé, 1993). Jediným jihovietnamským autorem přeloženým do češtiny je Nguyễn Chí Thiệu (1939). Několik jeho básní vyšlo spolu s články o osudu jihovietnamských spisovatelů po roce 1975 v *Revolver Revue* č. 16/1991.

Ze západních autorů se jihovietnamské literatuře věnují pouze Neil L. Jamieson a Maurice Durand. Durand ve svém přehledu vietnamské literatury *An Introduction to Vietnamese Literature* vypichuje několik stěžejních autorů a naznačuje obecné trendy v daném období. První – francouzské – vydání této knihy, z jehož anglického překladu jsme čerpali, vyšlo roku 1969. Jamiesonova kniha *Understanding Vietnam* se zabývá moderní vietnamskou historií, společenskými změnami a kulturou, především literaturou. Byla cenným zdrojem informací a poskytla nám podrobný pohled na společnost jižního Vietnamu, její nálady a změny, které v ní probíhaly. Při hodnocení jihovietnamské kulturní politiky do roku 1963 byla důležitým zdrojem informací disertační práce Matthew B. Masura *Hearts and Minds: Cultural Nation Building in South Vietnam, 1954-1963*.

Krom výše zmíněných pramenů bylo nutné hojně využívat internetové zdroje, především stránky Vietnam Literature Project (<http://www.vietnamlit.org>), The Writers Post (<http://www.thewriterspost.net>), Talawas (www.talawas.org), Tiền Vệ (www.tienve.org), Da Mâu (www.damau.org), vietnamskou verzi wikipedie (<http://vi.wikipedia.org>) a mnoho dalších.

2. Společenské podmínky, charakteristika

V období mezi lety 1954 - 1975 prodělala jihovietnamská společnost a její literatura velké změny a těchto 21 let je v kulturní historii Vietnamu ojedinělým obdobím. Jak zdůrazňuje Võ Phiến, data vymezující jihovietnamskou literaturu se kryjí s konci dvou konfliktů a se dvěma masovými přesuny obyvatel.⁹ Válka a všechny její důsledky byly zkušeností, která tak či onak ovlivnila život a produkci autorů tvořících v tomto období. V této kapitole se budeme zabývat společenskými a politickými podmínkami, v jejichž kontextu jihovietnamská literatura vznikala.

1.1 Politická a společenská situace

Uzavřením Ženevské dohody mezi Francií a Việt Minhem v létě 1954 skončila po osmi letech první indočínská válka. Vietnam byl rozdělen provizorní demarkační čarou podél 17. stupně severní šířky na dvě části - komunistickým Việt Minhem ovládanou Vietnamskou demokratickou republiku (*Việt Nam Dân chủ Cộng hòa*) na severu a prozápadním panovníkem Bảo Đạiem a ministerským předsedou Ngô Đình Diệmem ovládaný Vietnamský stát (*Quốc gia Việt Nam*) resp. Republiku Vietnam (*Việt Nam Cộng Hòa*) na jihu. V průběhu desetiměsíční lhůty došlo k masovému přesunu obyvatelstva v rámci Vietnamu: 850 až 900 tisíc lidí, především katolíků, odešlo ze severního Vietnamu na jih a asi desetina tohoto počtu - bojovníci Việt Minhu - naopak z jihu na sever.¹⁰ Ženevská dohoda zaručila konání celonárodních voleb do dvou let a následné sjednocení země. Po mnoha letech zavládl mír.

K plánovaným celonárodním volbám nedošlo. Místo toho Ngô Đình Diệm s tichým souhlasem Spojených států¹¹ sesadil nepopulárního císaře Bảo Đạie a nechal se v říjnu roku 1955 v okatě zmanipulovaných volbách zvolit prezidentem Republiky Vietnam. Diệm byl asketický katolík přesvědčený o své morální a intelektuální nadřazenosti, nacionalista, který cítil osobní zodpovědnost za svou zemi. Pocházel ze severního Vietnamu a dlouhá léta žil v exilu. Není tedy divu, že mu bylo prostředí kulturně a etnicky a - ve srovnání se severním Vietnamem - méně tradičního jižního Vietnamu cizí, že se vymykalo jeho chápání světa.¹² Diệm vládl autokraticky, snažil se obyvatelstvo Republiky Vietnam ideologicky sjednotit

⁹ Võ Phiến: *Literature in South Vietnam: 1954-1975*, Melbourne: Vietnamese Language & Culture Publications, 1992, str. 13.

¹⁰ Jamieson, Neil L.: *Understanding Vietnam*, University of California Press, 1993, str. 232–233.

¹¹ Američané se v jižním Vietnamu angažovali již od konce 50. let. V rámci politiky zadržování komunismu američtí poradci pomáhali v Republice Vietnam prosazovat ekonomické reformy a vytvářet infrastrukturu, zkrátka vybudovat silný proamerický loutkový stát schopný čelit komunistické hrozbě ze severu. Zhruba od roku 1963 se Američané začali ve Vietnamu výrazněji angažovat i vojensky a počet amerických vojáků v průběhu 60. let prudce stoupl.

¹² Jamieson, cit. dílo, str. 233-236.

propagací personalismu (*chủ nghĩa nhân vị*)¹³, legitimizovat svou vládu a vytvořit jihovietnamskou národní identitu.¹⁴ Odmítal jakýkoliv kompromis a opozici se snažil ignorovat či potírat. Nejprve se vypořádal s mocnými náboženskými sektami, které ovládaly velké oblasti jižního Vietnamu. Stát také perzekvoval komunisty a jakoukoliv jinou opozici v rámci antikomunistické denunciační kampaně, jejímiž oběťmi byly desetitisíce lidí.¹⁵ Roku 1957 se Diệmovi podařilo upevnit svou moc a stabilizovat do té doby chaotickou situaci v zemi.¹⁶ Následovala nepovedená agrární reforma a sveřepé prosazování představ o morálním řádu paní Nhu, švagrové Ngô Đình Diệma, v jehož rámci byly nejen zavřeny nevěstince a kasina, ale také zakázán spiritismus, antikoncepce, tanec a dokonce i sentimentální písně.¹⁷ Navíc Diệm všemožně protěžoval katolíky a i postup v armádní hierarchii závisel spíše na známostech a loajalitě vůči režimu než na schopnostech jedince.

Võ Phiến líčí společenské ovzduší jižního Vietnamu té doby idylicky jako plné úlevy, entusiasmů, důvěry v Ngô Đình Diệma a odhodlání budovat nový národní stát.¹⁸ Masur tvrdí, že obyvatelé Republiky Vietnam „měli všechny důvody věřit v budoucnost“.¹⁹ Naopak podle Jamiesona se většina obyvatelstva na začátku Diệmovy vlády se svým vůdcem neztotožňovala a zůstávala politicky nezúčastněná, přičemž část obyvatel - příznivci náboženských sekt a Viet Minhu - byla v opozici.²⁰ Toto spektrum názorů nejspíše ilustruje i rozmanitost názorů samotných občanů Republiky Vietnam. Faktem je, že se Diệmovi sice na čas podařilo opozici umlčet, ale nespokojenost s jeho vládou se stupňovala.

Roku 1960 Diệm potlačil pokus o převrat, spojený s požadavky tzv. Caravellistů na liberalizaci a demokratizaci Vietnamu. Caravellisté byli neformální skupinou se Diệmovou autokratickou vládou nespokojených intelektuálů, politiků a důstojníků, kteří se scházeli v saigonském hotelu Caravelle. Roku 1960 sepsali petici požadující uvolnění režimu. Když došlo k vojenskému převratu, stali se někteří z nich poradci pučistů a po jeho potlačení byli uvězněni. Jedním z Caravellistů byl i spisovatel Nguyễn Tường Tam alias Nhất Linh, člen Vietnamské národní strany (*Việt Nam Quốc Dân Đảng*). Ačkoliv neexistovaly důkazy o jeho

¹³ Hlavním propagátorem personalismu byl francouzský filozof Emmanuel Mounier (1905-1950). Personalismus se snažil najít třetí cestu mezi liberalismem a kolektivismem, důrazem na jedince, jeho důstojnost a osobní růst s přihlédnutím k obecnému blahu společnosti.

¹⁴ Masur, Matthew B.: *Hearts and Minds: Cultural Nation-building in South Vietnam, 1954-1963*, Dissertation, The Ohio State University, 2004, str. 21. Je pozoruhodné, že se Diệm, přes svůj severovietnamský původ a přes to, že se považoval se jediného legitimního vůdce celého Vietnamu, rozhodl vybudovat národní identitu založenou na do té doby marginální kultuře jižního Vietnamu.

¹⁵ Frey, Marc: *Dějiny vietnamské války: Tragédie v Asii a konec amerického snu*, Paseka, Praha-Litomyšl, 2003, str. 45-46.

¹⁶ Masur, cit. dílo, str. 45.

¹⁷ Jamiesson, cit. dílo, str. 236-238.

¹⁸ Võ Phiến, cit. dílo, str. 99-102.

¹⁹ Masur, cit. dílo, str. 45.

²⁰ Jamieson, cit. dílo, str. 231.

přímé účasti na převratu, byl roku 1963, kdy se proces s Caravelisty konal, předvolán k soudu. Raději než aby předstoupil před nespravedlivý soud, spáchal sebevraždu. Toto gesto mocně zapůsobilo na jihovietnamskou veřejnost a podpořilo protidiemovské nálady.²¹

Dříve téhož roku se Diêm pokusil podrobit si buddhisty. Při oslavách Buddhových narozenin v květnu 1963 bylo zakázáno vyvěšování buddhistických vlajek, což vyvolalo masové protesty. Diêm na ně zareagoval silou, ale to jen vyvolalo další silnější vlnu protestů a postavilo veřejnost proti režimu. V červnu se na protest proti represím ze strany státu na rušné saigonské křižovatce upálil buddhistický mnich Tích Quảng Đức. Situace se Diêmovi vymkla z rukou. Ve chvíli, kdy přistoupil na požadavky po demokratizaci režimu, již bylo pozdě. Ztratil podporu Spojených států a při vojenském puči v listopadu 1963 přišel o život.

Následovaly 4 roky krátkodobých nestabilních vlád a převratů. U moci se vystřídali Dương Văn Minh (1963 – 1964, podruhé 1975), Nguyễn Khánh (1964), Phan Khắc Sửu (1964 – 1965), až nakonec moc získal generál Nguyễn Văn Thiệu, který s podporou Američanů vládl Republice Vietnam téměř až do jejího pádu roku 1975.²² Přes jistou stabilizaci, kterou přinesl prezident Thiệu, když roku 1965 vydal novou ústavu a vyhlásil Druhou republiku (Đệ nhị Cộng Hoà Việt Nam), byla politická situace od roku 1963 konstantně nestabilní a občanské nepokoje propukaly po celém jižním Vietnamu.

Již roku 1960 byla na severovietnamský popud utvořena Fronta národního osvobození (*Mặt trận Dân tộc Giải phóng miền Nam Việt Nam*, dále jen FNO), jejímiž členy byli kromě komunistů - majících v organizaci největší vliv - také buddhisté, katolíci, intelektuálové a příslušníci náboženských sekt a občanské opozice.²³ FNO se zpočátku soustředila hlavně na získání politické podpory a zázemí na jihovietnamském venkově a z hlediska ozbrojených akcí se omezovala na atentáty na reprezentanty saigonského režimu. Ve městech v průběhu 60. let sílilo buddhistické hnutí, občanská opozice a posléze i protiválečné hnutí a docházelo k demonstracím a sebeupalování buddhistických mnichů a mnišek.

Na přelomu let 1963 a 1964 se severní Vietnam, mimo jiné pod dojmem Diêmova pádu, rozhodl kromě politické a materiální podpory FNO začít prostřednictvím Lidové osvobozené armády – ozbrojených jednotek FNO - ozbrojený konflikt s jižním Vietnamem a připravit podmínky pro ofenzívu a lidové povstání.²⁴ Skrze tzv. Ho Či Minovu stezku začalo do jižního Vietnamu proudit množství techniky a vojáků, které Lidová osvobozená armáda využívala k ozbrojeným akcím proti jihovietnamské armádě a

²¹ Jamieson, cit. dílo, str. 241-242.

²² Generál Thiệu se vzdal své funkce těsně před pádem Saigonu a předal vládu viceprezidentovi Trần Văn Hươngovi, který po týdnu také rezignoval a předal moc generálu Dương Văn Minhovi.

²³ Frey, cit. dílo, str. 51.

²⁴ Ibid., str. 83-84.

Američanům. Tonkinská rezoluce, schválená Kongresem Spojených států v reakci na tzv. Tonkinský incident v srpnu 1964²⁵, de facto umožnila americkému prezidentu Lyndonu B. Johnsonovi vést s Vietnamskou demokratickou republikou otevřenou válku. Roku 1965 byly zahájeny nálety na údajné severovietnamské strategické cíle v rámci časově neomezené operace Rolling Thunder, která skončila až v říjnu roku 1968. Tato operace měla mít především psychologický účinek. Na jihovietnamskou společnost však daleko mocněji zapůsobila severovietnamská ofenzíva *Tét*, která začala první den stejnojmenného vietnamského lunárního novoročního svátku, tedy 31. ledna 1968. Ten den brzy ráno byla všechna jihovietnamská města obsazena jednotkami FNO. Ve většině z nich se udržely jen několik dní, avšak ve středovietnamském Hué trvaly boje 3 týdny. Bylo během nich zabito 10 tisíc lidí a město bylo zcela zničeno. Ofenzíva *Tét* a tragédie bývalého císařského města byla na pro jihovietnamskou společnost obrovským šokem.²⁶ Do té doby obyvatelé měst považovali válku za vzdálenou a připomínaly ji hlavně proudy uprchlíků směřujících do měst. Nyní všem došlo, že válka se týká každého.

Lyndona B. Johnsona roku 1968 v Bílém domě vystřídal republikán Richard Nixon. Ani Nixon nechtěl válku ve Vietnamu prohrát, avšak tlak veřejného mínění ho donutil začít postupně z Vietnamu stahovat americké jednotky a přenést zátěž vojenských operací z americké armády na armádu jihovietnamskou. Ta však byla demoralizovaná, neorganizovaná a zkorumpovaná, a tak přes technickou podporu Spojených států nakonec 30. dubna 1975 padl Saigon, poslední bašta proamerického režimu, do rukou severovietnamské armády.

1.1.1 Americká přítomnost ve Vietnamu a její důsledky

V průběhu 60. let rostla míra vojenské angažovanosti Spojených států a počet amerických vojáků v jižním Vietnamu. Od roku 1963 do roku 1966 se jejich počet zvýšil z 16 300 na 385 000 a dále rostl, až dosáhl maxima 536 100 vojáků roku 1968.²⁷ Takto masivní přítomnost cizí armády, jejíž příslušníci se navíc kulturně velmi lišili od vietnamského obyvatelstva, měla značné důsledky jak z ekonomického, tak ze společenského hlediska. Přítomnost americké armády znamenala nejen mohutný rozvoj infrastruktury a technický pokrok a stále narůstající příliv peněz, zboží a techniky, ale také příliv americké pop kultury. Již před příchodem

²⁵ Jednalo se o napadení amerického torpédoborce Maddox severovietnamskými plavidly na jeho průzkumné plavbě v mezinárodních vodách Tonkinského zálivu. V podstatě nevýznamná šarvátka, z obou stran zřejmě částečně způsobená nedostatkem informací a jejich špatným vyhodnocením, se stala Johnsonově vládě vítanou záminkou pro zahájení vojenských akcí proti severnímu Vietnamu (Frey, cit. dílo, str. 81-82).

²⁶ Jamieson, cit. dílo, str. 320-321.

²⁷ Hlavatá, Lucie et al.: *Dějiny Vietnamu*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, str. 296-297.

armády Američané v jižním Vietnamu stavěli školy, nové silnice a radiovysílače. Nové silnice usnadňovaly rychlou urbanizaci jižního Vietnamu, ke které výrazně přispívala i zhoršující se bezpečnostní situace na venkově - jen v letech 1954-1963 populace Saigonu narostla ze 2 na 3 miliony.²⁸ S přílivem uprchlíků z venkova dosáhla v roce 1967 4,5 milionů - tohoto roku tvořila populace Saigonu 25% celkové populace jižního Vietnamu.²⁹ Rádio přijímající vysílání jihovietnamských či amerických stanic vlastnilo roku 1960 odhadem 125 tisíc lidí, roku 1970 již 2,2 milionů lidí.³⁰ Roku 1966 začala vysílat jihovietnamská televize.

Díky americkým penězům vznikl životaschopný černý trh a početná skupina Vietnamců, kteří z amerických peněz žili. Mezi ně však patřily krom řidičů, poslíčků apod. také například prostitutky a tzv. bargirls - dívky zaměstnané v barech, které měly hostům dělat společnost a povzbuzovat je v konzumaci alkoholu - jejichž povolání byla společensky nepřijatelná a byla většinou konzervativní společností ostře odsuzována. Podobně byly vnímány i vietnamské dívky, které se provdaly, ať již z lásky, či ze zjištěných důvodů, za Američany. Americké peníze také způsobily závratný nárůst inflace, které většina Vietnamců čelila jen s obtížemi. Navíc americký voják i té nejnižší hodnosti měl vyšší příjem, než většina Vietnamců. Podle Jamiesona "již neplatí souvislost mezi vzděláním, pozicí, bohatstvím a společenským vlivem".³¹

Z takového narušení tradiční společenské hierarchie Vietnamců plynulo stupňující se napětí a pocit ohrožení ze strany Spojených států.³² Američanům například začala být připisována odpovědnost za zvyšující se kriminalitu mladistvých a za zhroucení veřejného pořádku.³³ Jihovietnamská společnost na toto napětí a na od roku 1963 konstantně se zhoršující politickou i bezpečnostní situaci v zemi reagovala na jednu stranu příklonem k náboženství a tradicím, rostoucím pesimismem a rezignací a na druhou stranu zároveň snahou uniknout beznadějně realitě. Hoang Ngoc Thanh například uvádí, že po pádu Diệmovy režimu začalo mnohem více lidí spoléhat na horoskopy a věštby.³⁴ V jihovietnamské společnosti se rozmohl zájem o vlastní zemi a její dějiny, folklor a literaturu. Majetnější vrstvy si hédonisticky užívaly života, četba brakové literatury pak byla únikem dostupným všem.

²⁸ Jamieson, cit. dílo, str. 293.

²⁹ Topmiller, Robert. *Struggling for Peace. South Vietnamese Buddhist Women and Resistance to the Vietnam War. Journal of Women's History*; Fall 2005; 17, 3; Academic Research Library, str. 133-193, str. 144.

³⁰ Jamieson, cit. dílo, str. 293.

³¹ *Ibid.*, str. 294.

³² *Ibid.*, str. 293-294.

³³ Hoang Ngoc Thanh: *Vietnam's Social and Political Development as Seen through the Modern Novel*, Peter Lang Publishnig, New York, 1991, str. 303.

³⁴ *Ibid.*, str. 295.

Politická angažovanost se - krom antikomunismu - díky vlivu buddhistů po roce 1963 projevovala především v protiválečném hnutí, v němž se aktivně angažovala mladší generace, která získala své vlastní zkušenosti s válkou nejpozději roku 1968 při ofenzívě Tét. Obecně byla mladší generace politicky angažovanější než zklamaná a rezignovaná starší generace.³⁵

1.2 Stát a umění - svoboda projevu

Zpočátku, v období relativní stability Diệmovy vlády, stát umění aktivně podporoval. Na jaře probíhaly státem financované výstavy umění, každý rok se v Saigonu konala mezinárodní fotografická soutěž a byly udělovány národní ceny za literaturu. Poprvé byly uděleny roku 1957, a to v kategoriích próza, poezie, drama a odborná práce.³⁶ Se státní podporou byly také založeny roku 1958 vietnamský PEN klub (*Hội Văn Bút Quốc tế tại Việt Nam* nebo *Trung tâm Văn Bút Quốc tế tại Việt Nam*) a Fronta pro ochranu kulturní svobody (*Mặt trận Bảo vệ Tự do văn hoá*). Všechny tyto instituce pomáhaly zavedeným i začínajícím umělcům, stejně jako těm, kteří uprchli na jih před komunisty, prezentovat svou tvorbu.

Podle Võ Phiếna neměl stát v úmyslu vést nebo jakkoliv ovlivňovat umělce a spisovatele, zmiňuje se dokonce o "harmonických vztazích mezi umělci a politiky"³⁷. Tento názor bychom měli brát s rezervou. Na jiném místě totiž autor hovoří o cenzuře, která byla ve Vietnamské republice faktem, a tvrdí, že „někteří autoři považují cenzuru za nutné zlo“³⁸. Ačkoliv v porovnání se severním Vietnamem měli jihovietnamští umělci jistě více svobody projevu, stát se samozřejmě snažil mít jejich tvorbu pod kontrolou, případně ji využívat jako nástroje propagandy. Rozdíl byl v tom, že severovietnamský režim vytvářel striktní kulturně-politickou linii, kdežto jihovietnamský pouze vyznačoval mantinely, jejichž překročení trestal, byl tudíž restriktivní.

K cenzurování opozičních hlasů Diệmovu režimu sloužilo nově založené Ministerstvo informací a mládeže (*Bộ thông tin và thanh niên*, dále jen Ministerstvo informací).³⁹ Díky politické spřízněnosti Republiky Vietnam se Spojenými státy byla sice v její ústavě z roku 1956 zakotvena základní lidská práva,⁴⁰ tedy i právo na svobodu projevu, avšak v praxi stát tiskoviny cenzuroval a také od autorů se očekávala jistá míra autocenzury. Aby mohl jakýkoliv text vyjít, musel obdržet povolení k tisku. Za první republiky (tedy do roku 1963)

³⁵ Võ Phiến, cit. dílo, str. 138.

³⁶ Durand, Maurice, Nguyen Tran Huan: *An Introduction to Vietnamese Literature*, Columbia University Press, New York, 1985, str. 137.

³⁷ Võ Phiến, cit. dílo, str. 109.

³⁸ Ibid., str. 53.

³⁹ Masur, cit. dílo, str. 23.

⁴⁰ Frey, cit. dílo, str. 44.

toto povolení přidělovala mezioborová rada, které předsedal ředitel Tiskového úřadu (*Nha Báo Chí*), součásti Ministerstva informací. Později, v době střídání vlád v druhé polovině šedesátých let, byl vytvořen samostatný cenzorský orgán, eufemisticky nazvaný Úřad pro koordinaci umění a literatury (*Sở Phối hợp nghệ thuật*). Výše uvedené orgány samozřejmě prověřovaly, zda ideologický obsah děl není prokomunistický. Krom ideologického hlediska bylo přidělování povolení k tisku provázeno mnoha čistě byrokratickými komplikacemi. Nebylo jisté, na jak dlouho bude povolení k tisku vydáno a také se stávalo, že kniha, která již jednou cenzurou úspěšně prošla, podruhé povolení nedostala.⁴¹ Dalším orgánem Ministerstva informací byla Vietnamská tisková agentura (*Việt Tân Xã*). Ta jednak vydávala tiskové zprávy pro vietnamská média, jednak je monitorovala a prováděla jejich cenzuru.⁴²

Propagandu, která též spadala do kompetence Ministerstva informací, šířil Diệmův režim za pomoci vládních a polovládních publikací distribuovaných do okresních měst i vesnic a to i v odlehlých částech země. Tyto publikace byly lidem k dispozici v nově zřizovaných čítárnách.⁴³ Šlo o noviny (např. *Cách Mạng Quốc Gia* /Národní revoluce/, *Tự Do* /Svoboda/, *Ngôn Luận* /Veřejná vyjádření/), časopisy (např. *Sinh Lực* /Vitalita/, *Quê Hương* /Domovina/, *Bách Khoa* /Encyklopedie/, *Sáng Dội Miền Nam* /Ranní světlo na Jihu/ a knihy (např. *Tajné jméno* /*Bí Danh*/ od Lin Jü-tchanga,⁴⁴ *Tma o polednách* /*Đêm Hay Ngày*/ od Arthura Koestlera). Ministerstvo informací také disponovalo mobilními propagandistickými skupinami, které přímo distribuovaly množství tiskovin, většinou ilustrovaných, aby působily i na negramotné obyvatelstvo. V tomto ohledu byly vhodným nástrojem propagandy také rozhlasové vysílání a filmové projekce, které postupně získávaly na důležitosti, zejm. od roku 1957 kdy byla rozšířena síť radiovysílačů a v Saigonu vybudováno národní centrum filmové produkce.⁴⁵ Když začala roku 1966 vysílat jihovietnamská televize, byla taktéž využívána k propagandě.

Ačkoliv po převratu v roce 1963 byla cenzura částečně zmírněna – autoři mohli nechat cenzurovaná místa bílá, aby byl rozsah cenzury zřetelný⁴⁶ - nezažila Republika Vietnam nikdy naprostou svobodu slova. Přesto však lze tvrdit, že jihovietnamští autoři požívali svobody

⁴¹ Võ Phiến, cit. dílo, str. 53-54.

⁴² Masur, cit. dílo, str. 23.

⁴³ Võ Phiến, cit. dílo, str. 43.

⁴⁴ Lin Jü-tchang (1895-1976) byl čínský spisovatel a publicista, který působil jako diplomat v USA. Překládal klasická díla čínské literatury do angličtiny, psal o Číně a snažil se ukazovat pozitivní rysy tradiční čínské kultury (dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Lin_Yutang).

⁴⁵ Masur, cit. dílo, str. 46-47.

⁴⁶ Hoang Ngoc Thanh, cit. dílo, str. 260.

slova do té doby nevídané, zejména v porovnání se svými severními sousedy, kteří museli svou tvorbu podřídit autoritativní politické linii Komunistické strany Vietnamu.⁴⁷

1.3 Čtenáři, gramotnost

Důležitou součástí procesu budování jihovietnamské identity bylo zvyšování gramotnosti. Gramotní lidé jsou jednak efektivněji zasahováni propagandou, jednak je jazyk stěžejní prvkem při budování národní identity,⁴⁸ již se Diệm pokoušel vytvořit. V letech 1954-1960 bylo v jižním Vietnamu postaveno na 5 tisíc základních a středních škol (jejich počet se zvýšil z 1780 na 6774) a počet žáků, kteří je v tomto období navštěvovali, vzrostl z 443865 na 1,5 milionu.⁴⁹ Pozornost byla věnována také vyšším a vysokým školám. Založeny byly univerzity v Hué a Dalatu. Na všech úrovních vzdělání byla vyučovacím jazykem vietnamština. Proběhla kampaň proti negramotnosti dospělých, byla standardizována vietnamština a postavena Národní knihovna a kulturní centrum (*Thu viện Quốc gia và Trung tâm Văn hoá*) v Saigonu.⁵⁰ Matthew B. Masur tvrdí, že bylo v zájmu státní ideologie, aby mládež přijala některé západní ideje za své a tomu odpovídaly reformované školní osnovy.⁵¹ Počet škol a míra gramotnosti postupně s americkou podporou stále rostly - roku 1969 bylo studentů dvakrát více než roku 1960.⁵² Po pádu Diéma vznikla řada dalších škol - krom základních a středních škol různých církví např. i buddhistická univerzita Vạn Hạnh v Saigonu.

Podle Võ Phiếna však byl počet čtenářů stále stejný a spíše než jejich množství se měnilo jejich složení – na konci 50. let většinu čtenářů tvořili muži, kteří měli oproti ženám tradičně lepší přístup ke vzdělání, což se ale v průběhu 60. let postupně změnilo. Během dvaceti let se podle něj výrazně zvětšila proporce žen čtenářek a snížil se průměrný věk čtenářů.⁵³ Tyto jevy byly zapříčiněny více faktory, zejména celkově lepší dostupností vzdělání a populačním růstem. Navíc se zhoršující se bezpečnostní situací v jižním Vietnamu bylo stále více mužů v produktivním věku povoláváno do armády. Mladí muži, kterým odvolání na frontu hrozilo, museli postupovat ve studiu podle předepsaného harmonogramu, aby dostali odklad narukování, a trávili tedy více času studiem než četbou.⁵⁴ Navíc válka donutila mnoho žen, aby pracovaly. Ty se tím pádem staly do jisté míry ekonomicky nezávislé a mohly si dovolit

⁴⁷ Võ Phiến, cit. dílo, str. 80.

⁴⁸ Masur, cit. dílo, str. 59.

⁴⁹ Ibid., str. 54.

⁵⁰ Ibid., str. 60, 69, 71.

⁵¹ Ibid., str. 57-58.

⁵² Jamieson, cit. dílo, str. 292.

⁵³ Võ Phiến, cit. dílo, str. 147.

⁵⁴ Ibid., str. 147.

drobné výdaje za knihy a tiskoviny.⁵⁵ Oproti Võ Phiếnovi Hoang Ngoc Thanh i Công Huyền Tôn Nữ Nha Trang tvrdí, že čtenářů postupně přibývalo - v průběhu 60. let se podle nich s postupným růstem životní úrovně nižších společenských vrstev, zaměstnaných ve službách a tudíž profitujících z americké přítomnosti ve Vietnamu, počet čtenářů zvyšoval.⁵⁶ Krom toho po roce 1963 se rozšířilo půjčování knih v pouličních čítárnách, které bylo velice levné a mohl si ho dovolit téměř každý.⁵⁷

Většina čtenářů se koncentrovala ve městech středního Vietnamu a v Saigonu, kde - oproti severnímu ale i střednímu Vietnamu - četli i obyčejní lidé. Díky relativně dlouhé jihovietnamské žurnalistické tradici zde byli obyčejní lidé více než jinde zvyklí číst nepříliš drahé noviny a hltali romány, které vycházely na pokračování v jejich přílohách. Náročnější „umělecká“ literatura se podle Võ Phiếna těšily větší přízni čtenářů ze středního Vietnamu.⁵⁸

⁵⁵ Công Huyền Tôn Nữ Nha Trang: Women Writers of South Vietnam (1954-1975). *Vietnam Forum*, 1987, č. 9, str. 172.

⁵⁶ Công Huyền Tôn Nữ Nha Trang, cit. dílo, str. 171., Hoang Ngoc Thanh, cit. dílo, str. 264.

⁵⁷ Võ Phiến, cit. dílo, str. 144.

⁵⁸ *Ibid.*, str. 41-42.

2 Svět jihovietnamské literatury

Než se začneme zabývat samotnou povahou jihovietnamské literatury, bude užitečné zjistit něco o jejích tvůrcích a jejich životě. Také se budeme zabývat fenomény literárního světa příznačnými pro období let 1954-1975 – kulturní emancipací jihu a boomem malých nakladatelství. V poslední části této kapitoly se budeme věnovat překladům zahraniční literatury v jižním Vietnamu.

2.1 Spisovatelé

Zasvěcený pohled na tento problém nám předkládá Vồ Phiến. Podle něj bylo roce 1954 v jižním Vietnamu více spisovatelů, než v celém předválečném Vietnamu.⁵⁹ Tvrdí, že zatímco před válkou v průběhu 30 let napočítáme 30 významných prozaiků, ve zhruba 20 letech po roce 1954 se jich objevuje na 200, z nichž 60 lze považovat za „nadané“.⁶⁰ Tradičně mezi spisovateli převládali muži, ale v námi sledovaném období postupně přibývalo žen. Mezníkem byly v tomto ohledu léta 1965, 1966. Některé z důvodů tohoto vývoje jsou totožné s výše zmíněnými důvody růstu počtu žen čtenářek - tedy lepší dostupnost vzdělání a soustředění mužské části populace na válku. Válečný stav spolu s kulturním vlivem Západu urychlily modernizaci jihovietnamské společnosti a podpořily proces zrovnoprávnění žen, které se již od 30. let postupně vymaňovaly ze svého tradičního podřízeného postavení ve společnosti.⁶¹

Většina spisovatelů se pouze psaním neuživila a byla nucena mít kromě psaní ještě další zaměstnání. Část se jich rekrutovala z řad příslušníků armády a pedagogů. Povolání učitele se v konfuciánské tradici pojí s postavením literáta a již v období francouzské koloniální nadvlády mnohý spisovatel žil z učitelského platu. V námi sledovaném období navíc díky nárůstu počtu škol přibýlo volných učitelských pozic a učitelé nebývali povoláváni do války. Na druhou stranu se zhoršující se bezpečnostní situací narůstal počet příslušníků armády. Větší část spisovatelů však byla na volné noze a na živobytí si vydělávala pracemi tak či onak spojenými s literaturou - někteří vlastnili nakladatelství, jiní byli novináři apod.⁶² Většině spisovatelů bylo společné to, že museli tvrdě pracovat, chtěli-li mít aspoň průměrnou životní

⁵⁹ Vồ Phiến, cit. dílo, str. 35.

⁶⁰ Cao Huy Khanh: *Vấn đề khuynh hướng trong tiểu thuyết Miền Nam từ 1954 đến 1973, Thời tập*, 14. dubna, 1974, str. 44 (cit. dle Vồ Phiến, cit. dílo, str. 88).

⁶¹ Vồ Phiến, cit. dílo, str. 22-23. Ženy měly ve Vietnamu volební právo od roku 1946 (2007/2008 Human Development Report, dostupné z: <http://hdrstats.undp.org/indicators/308.html>), v Republice Vietnam bylo zakotveno v ústavě z roku 1956 (anglická verze ústavy dostupná z: <http://archive.vietnam.ttu.edu/star/images/239/2390309002.pdf>).

⁶² Ibid., str. 21.

úroveň, jelikož zisk z prodeje knih či odměny za vydání článku byly nízké a nepravidelné.⁶³ Jihovietnamští spisovatelé byli nuceni k vysoké produktivitě - někteří napsali desítky knih, jiní více než sto.⁶⁴ Například Nguyễn Hiên Lê v průběhu třiceti let napsal 120 knih.⁶⁵ Takováto produktivita byla vyvolána potřebou uživit se a samozřejmě se odrážela na úrovni děl. Navíc destabilizaci politické situace v druhé polovině 60. let provázelo zhoršování situace ekonomické. Po roce 1963 na jednu stranu došlo ke zrušení cenzury, na druhou stranu i ti autoři, kteří dříve něco podobného odmítali, byli z existenčních důvodů nuceni přistoupit na psaní tzv. *feuilletons*, napínavých románů vycházejících na pokračování v denících.⁶⁶ To bylo provázáno přizpůsobením jazyka i zápletek jejich děl tomuto žánru a lidovému vkusu obyčejného čtenáře, včetně méně vzdělaných žen - jazyk se zjednodušil a začal být hovorovější, děj byl náležitě protahován a byl plný emocí.

Z hlediska společenského postavení spisovatele je zajímavé srovnání s předválečným Vietnamem. V konfuciánských společnostech Dálného východu literáti tradičně zaujímali po panovníkovi nejvyšší příčku společenského žebříčku a podíleli se na správě státu. Vzdělání a literární schopnosti, ověřené státním zkouškovým systémem, byly prostředkem k získání úřednického postu, potažmo úcty, moci, a blahobytu. Přes zrušení zkouškového systému Francouzi se ve Vietnamu zachovala obrovská úcta k psanému slovu a mužům pera. Například spisovatel Phạm Quỳnh byl v letech 1932-1945 vysoce postaveným úředníkem státní správy císaře Bảo Đại.⁶⁷ Společenské postavení spisovatelů však v průběhu druhé světové války a první indočínské války doznalo změn. Jistě, byli nadále váženi, ale stát již podle Võ Phiếna o jejich služby nestál. Tuto změnu statutu spisovatelů připisuje těžké situaci, ve které se Republika Vietnam nacházela a která vedla k odsunutí literatury na vedlejší kolej.⁶⁸ Podle našeho názoru však šlo spíše o průvodní jev modernizace byrokratického aparátu nyní samostatné Republiky Vietnam podle západního vzoru. Vždyť Francouzi v indočínském koloniálním byrokratickém aparátu také nezaměstnávali přednostně spisovatele. Võ Phiến zřejmě navíc nebere v úvahu možnost, že část spisovatelů jednoduše neměla zájem na tom se s režimem zaplést.

Stejně jako před válkou se i v Republice Vietnam spisovatelé sdružovali do literárních skupin. Některé skupiny byly založené na společném uměleckém konceptu (skupina *Văn Họa*

⁶³ Võ Phiến, cit. dílo, str. 24.

⁶⁴ Ibid., str. 33.

⁶⁵ Ibid., str. 27.

⁶⁶ Ibid., str. 24. Tato praktika byla běžná po celém Dálném východě, ve městech, kde se od konce 19. století rychle rozšířily noviny, psali autoři tyto romány na pokračování a v případě čtenářského úspěchu je posléze vydávali knižně.

⁶⁷ Ibid., str. 16.

⁶⁸ Ibid., str.18-19.

Ngày Nay, resp. *Tân Phong*), myšlenkové škoie (skupina *Quan Điểm*) či politickém názoru (skupiny *Tin Vãn* a *Trình Bầy*), jiné vznikaly kolem určité publikace (skupiny *Bách Khoa*, *Sáng Tạo* a *Vãn*) nebo osobnosti (skupina *Sống* kolem Chu Tũa, skupina kolem Nguyễn Đức Quỳnh). Lišily se však od skupin předválečných – nevydávaly literární manifesty, nebyly systematicky organizovány a někteří autoři byli členy více skupin. Ačkoliv nebyly příliš životaschopné, ani tak vlivné jako skupiny předválečné, hrály literární skupiny důležitou roli platformy pro setkávání spisovatelů, pro šíření nových myšlenek a konceptů, ale i - pro obyčejného Vietnamce nedostupných - západních knih. Také pomáhaly začínajícím autorům prosadit se v literárních kruzích.⁶⁹ Novým fenoménem byly od šedesátých let výlučně ženské literární skupiny.⁷⁰ Do té doby byly ženy v převážně mužských literárních skupinách a i obecně na literární scéně zastoupeny jen minimálně.

Z předchozích odstavců jistě není patrné, jak byl svět jihovietnamských spisovatelů v jistém slova smyslu malý a vnitřně propojený. Mnozí spisovatelé byli příbuzní – vzpomeňme Nhát Linhe, (jeho bratři Hoàng Đạo a Thạch Lam byli před válkou také spisovatelé) a jeho synovce Thé Uyêna a Duy Lama, či manželské páry Đông Hồ a Mộng Tuyét, Trương Bảo Sơn a Nguyễn Thị Vinh, Thanh Nam a Túy Hồng či Trần Dạ Từ a Nhã Ca. Starší spisovatelé, např. Nhát Linh, často drželi nad mladšími autory patronát, uváděli je do uměleckých kruhů a pomáhali jim prosadit se. Navíc většina spisovatelů žila v Saigonu, přispívala do stejných periodik a jistě se běžně potkávala při mnoha různých příležitostech. Tato familiárnost světa jihovietnamských spisovatelů byla jistě zároveň výhodou i nevýhodou.

2.2 Kulturní emancipace jihu

Zrod jihovietnamské literatury byl náhlý - podle Võ Phiêna se v průběhu 5 let utvořila zcela nová literatura.⁷¹ Její vznik byl provázen mohutným přílivem uprchlíků ze severního Vietnamu, mezi nimiž bylo mnoho spisovatelů a umělců. Abychom tento fakt mohli plně zhodnotit, musíme si uvědomit značné kulturní rozdíly mezi severní, střední a jižní částí země. Nešlo jen o rozdíly dialektů a životních podmínek. Hanoj byla vždy kulturním centrem Vietnamu. Severovietnamský dialekt byl považován za vhodnější k literárnímu vyjádření, severovietnamský literární styl byl vybroušený, propracovaný mnoha generacemi literátů, severovietnamské zvyky byly považovány za starodávnější - tedy i hodnotnější - a uhlazenější

⁶⁹ Võ Phiên, cit. dílo, str. 31-32.

⁷⁰ Công Huyền Tôn Nữ Nha Trang, cit. dílo, str 158.

⁷¹ Võ Phiên, cit. dílo, str. 57.

a dějiny severního Vietnamu za hodnější pozornosti.⁷² Jižní Vietnam hrál na poli umění vždy roli mladšího bratra. Do roku 1954 ani samotní jihovietnamští autoři příliš necítili potřebu tuto situaci nějak měnit a raději tvořili v čemsi, co bychom mohli nazvat severním stylem – tedy používající severovietnamský dialekt a náměty.

Po roce 1954 se ale situace změnila. Kulturní kontakt s Hanojí a celým severním Vietnamem byl přerušen a začala být budována nová jihovietnamská identita. Jihovietnamští spisovatelé získali sebedůvěru a pustili se do prozkoumávání dosud v literatuře málo známého terénu - bohatého jihovietnamského dialektu a reálií. Severovietnamští spisovatelé, kteří se po příchodu na jih usazovali ve městech - centrech kultury - , se postupně tímto "pojižňanštěním" nechali strhnout také. Jižní Vietnam, místní způsob života, zvyky a odlišnosti ve vyjadřování pro ně byly nové a do jisté míry exotické. Ačkoliv se část Severovietnamců i nadále ve své tvorbě věnovala rodnému severu, mnoho původem severovietnamských autorů se začalo zajímat o kulturu a dějiny jižního Vietnamu a snažilo se ve svých dílech zachytit jihovietnamskou realitu. Dřívější situace se tedy obrátila naruby.⁷³

2.3 Nakladatelská činnost

Po roce 1954 zažil jižní Vietnam výrazný nárůst počtu nakladatelství a tiskáren. Zvětšil se totiž trh, který bylo nutné pokrýt - studentů, kteří potřebovali učebnice, s nárůstem populace a rozvojem školství přibývalo. Vydávání učebnic se stalo hlavní činností velkých nakladatelství. Před rokem 1954 učebnice ve vietnamštině vydával stát a francouzské se dovážely. Většinu sortimentu velkých knihkupectví ve městech tvořila umělecká literatura, většinou cizojazyčné, především francouzsky psané knihy. Po rozdělení Vietnamu se proporce vydávaných vietnamských knih zvýšila, zvýšil se také průměrný náklad knih z předválečných 2 tisíc na zhruba 3 tisíce a časopisy a noviny výrazně zlevnily.⁷⁴

Avšak díky výnosnosti vydávání učebnic se stalo pro spisovatele čím dál tím větším problémem najít nakladatele ochotného jejich knihu vydat. Velká nakladatelství se buď specializovala pouze na učebnice, nebo uměleckou literaturu vydávala sporadicky. To vedlo některé ze spisovatelů k zakládání vlastních malých nakladatelství zaměřených výhradně na uměleckou literaturu. První z nich - nakladatelství *Nguyễn Hiến Lê, Đại Nam Văn Hiến* a *Bến Nghé* - začala vznikat již od roku 1954 a vydávala převážně tvorbu svých majitelů (Nguyễn Hiến Lê, Thế Phong a Bình Nguyễn Lộc). Ačkoliv šlo o riskantní podnik, byly v případě

⁷² Võ Phiến, cit. dílo, str. 77-79.

⁷³ Ibid., str. 76-80.

⁷⁴ Ibid., str. 49-50.

úspěchu získá i míra umělecké svobody vyšší, vydal-li si autor knihu sám. Počet malých nakladatelství, z nichž většinu vlastnili spisovatelé, se postupem času rozrůstal – přelomovým byl rok 1963, kdy byla po pádu Diệma zmírněna cenzura. Roku 1964 bylo v Saigonu 80 nakladatelství, z toho pouze několik velkých, a do roku 1972 se tento počet dosáhl maxima 150. Malá nakladatelství si mohla dovolit vydávat prvotiny dosud neznámých autorů, jelikož je většinou na literární scénu uvedly důvěryhodné kulturní osobnosti, jejichž vkusu čtenáři věřili. Umělecká úroveň publikací malých nakladatelství byla podle Võ Phiếna ve srovnání s velkými nakladatelstvími nepoměrně vyšší.⁷⁵

2.4 Překladačtá činnost

Při formování a vývoji moderní vietnamské literatury⁷⁶ sehrála díla a překlady zahraničních autorů zásadní roli. Vietnamští autoři se v nich inspirovali jak po stránce formální, tak po stránce obsahové, námětové a ideové. Do příchodu Francouzů byly prozaické žánry ve Vietnamu neznámé – epická díla byla psána ve verších⁷⁷ – na poli poezie vládly přísné formy tchangské poezie⁷⁸. Pod dojmem francouzské literatury ve Vietnamu nejprve v průběhu první světové války vznikla první prozaická díla, ve 30. letech pak literární skupina *Tự Lực Văn Đoàn* a hnutí Nová poezie (*Thơ mới*).⁷⁹

Neméně důležité bylo rozšíření latinizovaného zápisu vietnamštiny *quốc ngữ*⁸⁰. Francouzi se snažili oslabit tradiční společenské struktury Vietnamu, snížit čínský vliv a šířit ve své kolonii francouzskou kulturu. K tomu jim sloužilo prosazování *quốc ngữ* na úkor klasické čínštiny, případně tzv. jižních znaků⁸¹, a postupné zrušení tradičního zkouškového systému⁸²,

⁷⁵ Võ Phiến, cit. dílo, str. 50-52.

⁷⁶ Maurice Durand považuje za počátek moderního období vietnamské literatury rok 1862, tedy počátek koloniální éry pod nadvládou Francie. (Durand, cit. dílo, str. 107).

⁷⁷ Nejčastější formou *lục bát* (střídání šestislabičného a osmislabičného verše) nebo *song thất lục bát* (šesti a osmislabičný verš se střídá se dvěma sedmislabičnými). (Durand, cit. dílo, str. 177).

⁷⁸ Nejenže byly přesně dány počty veršů a slabik ve verších, ale také používaný jazyk a literární narážky byly velmi formální. (Durnad, cit., dílo, str. 165).

⁷⁹ Skupina *Tự Lực Văn Đoàn* (Literární skupina za sebezpešlení) byla založena roku 1932 z iniciativy Nhật Linhe, jedné z nejvýznamnějších postav vietnamské literatury 20. století. Dalšími členy skupiny byli Khái Hưng, Hoàng Đạo, Thạch Lam, Thế Lữ, Tú Mỡ, Trần Tiêu a Xuân Diệu. Cílem skupiny bylo vytvoření autentické národní literatury, nezávislé na čínské literární tradici. Literatura, psaná latinizovaným písmem *quốc ngữ*, měla být srozumitelná obyčejným lidem a být nástrojem společenských změn (autoři *Tự Lực Văn Đoàn* byli sociálně angažovaní patrioti). Rok 1932, kdy začal vycházet časopis *Phong hóa* (Zvyky) literární skupiny *Tự lực văn đoàn*, bývá považován za rok vzniku hnutí *Thơ mới* (hnutí Nová poezie), které usilovalo o vymanění poezie z tradičních forem. Autoři hnutí *Thơ mới* prosazovali volný verš a poezie podle nich měla vyjadřovat nejniternější pocity autora. Skupina *Tự Lực Văn Đoàn* měla stěžejní podíl na formování moderní vietnamské literatury (dostupné z: http://www.vietnamlit.org/wiki/index.php?title=Tự_Lực_Văn_Đoàn).

⁸⁰ Latinizovaný zápis vietnamštiny vytvořil jezuitský misionář Alexander de Rhodes v 17. století pro potřeby křesťanské misie.

⁸¹ Jižní znaky (*chữ nôm*) byl systém zápisu vietnamštiny za pomoci částečně modifikovaných čínských znaků.

⁸² Poslední zkoušky se konaly v Tonkinu (dnešní severní Vietnam) roku 1915 a v Annamu (dnešní střední

který byl nahrazen francouzským modelem vzdělávání, na vyšších úrovních dostupným jen ve francouzštině. Přejít od poměrně náročného znakového písma k písmu hláskovému zpřístupnil vzdělání širším vrstvám obyvatel.

Zpočátku byla jak krásná tak odborná literatura překládána především z čínštiny - tradičně vzdělání vietnamští intelektuálové čínštinu ovládali a v Číně v té době již překlady západních děl existovaly. Navíc myšlenky čínských reformátorů Kchang Jou-weje (1858-1927, vietnamsky Khang Hũu Vi) a Liang Čhi-čchaoa (1873-1929, vietnamsky Luong Khai Siêu) byly pro vietnamské intelektuály, také čelící moderní západní mocnosti, velmi aktuální. Krom toho bylo díky sinovietnamské vrstvě vietnamské slovní zásoby jistě jednodušší překládat například odborné pojmy do vietnamštiny z čínštiny. Postupně však s obecným úpadkem klasické vzdělanosti převládly překlady z francouzštiny. Ačkoliv Nguyễn Văn Lục ve svém článku o překladatelství ve Vietnamu tvrdí, že před rokem 1954 ve Vietnamu neexistovala skutečná překladatelská kultura⁸³, byla v období do druhé světové války do vietnamštiny přeložena díla některých klasiků západního myšlení a literatury, pochopitelně především francouzských (René Descartes, Charles Louis Montesquieu, Jean-Jacques Rousseau, Voltaire, Victor Hugo, Alexandre Dumas, Honoré de Balzac, Jean de La Fontaine, Stuart Mill, Herbert Spencer), a překladatelská činnost neutuchala ani v období první indočínské války. Mnoho intelektuálů se však se zahraničními autory nejspíše seznamovalo primárně četbou originálů a celková míra gramotnosti populace byla stále velmi nízká, navíc částečně vázaná na znalost francouzštiny, překlady tudíž zřejmě nebyly považovány za stěžejní. Je třeba dodat, že překlady zahraničních děl se ke čtenářům často nejprve dostávaly v serializované formě na stránkách nejen literárních časopisů a teprve pokud byly čtenářsky úspěšné, dostalo se jim knižní formy.

Skutečný rozvoj zažilo překladatelství v jižním Vietnamu v době rozdělení země. Po získání nezávislosti se paradoxně v jižním Vietnamu prohloubil zahraniční kulturní vliv, mimo jiné i proto, že byl dobrovolně přijímaný.⁸⁴ Značnou roli hrál také fakt, že ačkoliv se gramotnost obyvatel Vietnamu výrazně zvýšila, postupně se snížil počet těch, kteří ovládali cizí jazyk, jelikož vyučovacím jazykem byla na všech stupních škol vietnamština. Z toho logicky plynula poptávka po překladech.⁸⁵ Podle Võ Phiếna byla konci 50. let jihovietnamská

Vietnam) roku 1918 (Hoang Ngoc Thanh, cit. dílo, str. 66).

⁸³ Nguyễn Văn Lục: *Hai mươi năm văn học dịch thuật tại miền Nam (1955-1975)*. Dostupné z: http://www.chuyenluan.net/2004/200411/0411_17.htm.

⁸⁴ Zde se nabízí paralela se situací v 11. století, kdy si Vietnam po tisíci letech vydobyl nezávislost na Číně, avšak paradoxně začal daleko intenzivněji přijímat čínskou kulturu, například převzetím čínského modelu státní správy a vzdělávání.

⁸⁵ Võ Phiến, cit. dílo, str. 156.

společnost hladová po nových myšlenkách.⁸⁶ Situace ve Vietnamu té doby musela být pro mnohé jeho obyvatele poněkud schizofrenní – po mnoha letech boje proti Francouzům získali nezávislost, avšak na úkor celistvosti země, a většinou Vietnamců obdivovaný a respektovaný Ho Či Min a jeho komunistický režim byli do jisté míry zdiskreditováni jednak svědectvími uprchlíků ze severu, jednak Diệmovou propagandou. Není divu, že lidé hledali nové náhledy na svět a život, nové způsoby řešení problémů, nové ideologie. Navíc, jak již bylo řečeno dříve, Diệmův režim měl zájem na šíření západní kultury a vybraných západních idejí a překladatelskou činnost tudíž podporoval. Krom toho byly v Republice Vietnam po celých 20 let její existence činné různé zahraniční organizace, spolky a agentury - např. *Cơ quan viện trợ Á Châu* (Asian Foundation), *Phòng thông tin Hoa Kỳ* (United States Information Agency), *Hội Việt Mỹ* (Vietnam USA Society), *Hội văn hoá Á Châu* (Asian Culture Association)⁸⁷-, které také podporovaly překladovou činnost.

Na konci 50. a zejména od počátku 60. let se objevily překlady řady děl západní filozofie a literatury, zejména existencionalistů - populární byli Jean-Paul Sartre a především Albert Camus, jejichž díla jsou na pomezí filozofie a literatury, a spisovatelky Simone de Beauvoirová a Françoise Saganová. Příznačné je, že samotným překladům děl do roku 1960 předcházela publikace řady popularizačních článků a knih vietnamských autorů, kteří západní myslitele a autory a jejich myšlenky vietnamskému publiku představovali. Platformami pro propagaci nových myšlenek a směrů byly v této době časopisy *Sáng Tạo* (Tvořivost), *Văn* (Literatura), *Bách Khoa* (Encyklopedie) a především *Đại học* (Vysoké učení). Celkově časopisy *Sáng tạo*, *Bách Khoa* a *Đại Học* dohromady vydaly asi 50 článků týkajících se existencionalismu, z nich většinu *Bách Khoa* a *Đại học*.⁸⁸ *Bách Khoa* byl všestranně zaměřeným kulturním měsíčníkem, ve kterém vycházely jednak povídky a básně vietnamských spisovatelů, jednak popularizační články o širokém spektru témat kulturního života – malířství, dějinách, lingvistice, filozofii, náboženství a hudbě. Literárně kritické články se zabývaly i novými tendencemi v literatuře, kromě existencionalismu se vietnamští čtenáři mohli seznámit s Novým románem. *Đại Học* byl časopisem univerzity v Hué, na jehož stránkách publikoval své články mladý profesor Nguyễn Văn Trung, nedávno se navrátilší ze studií v Evropě, a Nguyễn Nam Châu, autor knih *Sứ mệnh văn nghệ* (Poslání literatury a umění) a *Những nhà văn hoá mới* (Nové kulturní osobnosti) z roku 1958.⁸⁹ V první knize se zabýval velikány světového myšlení – od Buddhy, přes Karla Marxe, po Jean-Paul Sartra – v druhé

⁸⁶ Võ Phiến, cit. dílo, str. 115.

⁸⁷ Nguyễn Văn Lục, cit. dílo.

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Võ Phiến, cit. dílo, str. 121.

vietnamské čtenáře seznámil s různými současnými světovými autory – Constantem V. Gheorghiu, Arthurem Koestlerem, Milovanem Djilasem, Emanulem Mounierem, Gabriel Marcellem, Antoinem de Saint-Exupérym, Françoise Saganovou.⁹⁰

Existencialismus, který se dostal do širokého povědomí vzdělanějších vrstev společnosti hlavně díky Nguyễn Văn Trungovi, byl v jižním Vietnamu populární spíše v první polovině námi sledovaného období. Bylo to dáno zřejmě stále převládajícím vlivem francouzské kultury, v níž v té době existencialismus hrál prim. Zajímavým faktem je, že existencialismus byl ve Vietnamu zpočátku propagován především katolickými autory (např. Nguyễn Văn Trung), kteří kladli důraz na katolický existencialismus Gabriela Marcela, Emmanuela Mouniera a Maurice Merleau-Pontyho.⁹¹ Přeložena ale byla i díla jiných než existenciálních filozofů, např. Martina Heideggera, Fridricha Nietzscheho, Karla Jasperse či Edmunda Husserla. První existenciální dílo přeložené do vietnamštiny – román Françoise Saganové *Bonjour Tristesse* (Dobrý den, smutku) – bylo vydáno v časopise (sic!) *Phổ thông* (Obecné) roku 1959 pod názvem *Buồn oi chào mi*.⁹² Françoise Saganová, Jean-Paul Sartre a Albert Camus byli až do sjednocení země roku 1975 stálicemi na jihovietnamském knižním trhu. Mezi čtenáři byl jednoznačně nejpopulárnější Albert Camus, zřejmě pro jednoduchost svého stylu. Jeho román *L'Étranger* (Cizinec) byl do vietnamštiny přeložen poprvé roku 1965.⁹³ Existencialismus byl ve své době velmi módní a ovlivnil široké vrstvy společnosti, zvláště pak samotné spisovatele. Vietnamští autoři a zejména autorky přejali z existenciálních románů osamělé svobodné postavy, které nedbají na společenské konvence, jsou přímé a amorální, sexualita je v jejich dílech zobrazována přímo. To bylo pro konzervativní vietnamskou společnost šokující, a dodnes oficiální vietnamští literární historici příkře odsuzují „existencialistickou amorálnost“ některých jihovietnamských děl. Krom existencialismu ovlivnily vietnamské autory té doby také přístupy Nového románu, zejména po formální stránce, například rozbitím chronologie děje, zavedením vnitřního monologu či vyprávění v *ich* formě, avšak ze samotných děl Nového románu nebylo do vietnamštiny přeloženo žádné.⁹⁴

Mimo existenciální autory vycházelo v této době se státní podporou mnoho překladů protikomunistické literatury – například román *Darkness at Noon* (Tma o polednách) od

⁹⁰ Võ Phiến, cit. dílo, str. 121.

⁹¹ Ibid., str.133.

⁹² Trần Trọng Đăng Đàn: *Văn hóa, văn nghệ... : Nam Việt Nam 1954-1975*, Nhà xuất bản Văn Hóa – Thông Tin, Hà Nội 2000, str. 586.

⁹³ Překlad Trần Thiện Đạoa pod názvem *Người Xa Lạ*.

⁹⁴ Nguyễn Văn Lục, cit. dílo.

anglického spisovatele maďarského původu Arthura Koestlera – a literatury faktu⁹⁵, avšak z hlediska společenského dopadu nebyly s existencialismem srovnatelné.

I v oblasti přijímání zahraničních kulturních vlivů byl rok 1963 rokem změny. Do té doby převažoval vliv Francie, resp. Evropy, který byl do jisté míry zatlačen vlivem Spojených států. Nguyễn Văn Lộc vidí důvod této změny v několika faktorech. Jednak se do Vietnamu vraceli studenti, kteří v rámci americké rozvojové pomoci studovali ve Spojených státech, jednak začali být samotní Američané ve Vietnamu v čím dál tím větší míře přítomni, navíc americká kultura, resp. literatura byla pro vietnamské publikum něčím novým, neznámým.⁹⁶ Další změnou byl přesun společenského vlivu z rukou katolíků do rukou buddhistů. Po roce 1963 buddhismus zažil výrazné oživení a vycházelo mnoho překladů buddhistických či buddhismem ovlivněných autorů.

Po svržení Ngô Đình Diệma se překladový trh liberalizoval a komercionalizoval, stejně jako domácí literární produkce, a začalo postupně přibývat překladů z angloamerického prostředí. Populární byli autoři jako Ernest Hemingway, J. D. Salinger, od roku 1967 pak John Steinbeck. V 70. letech byli populární např. Alexander Solženicyn a Mario Puzo. Na síle nabírající válka posílila protiválečné hnutí, které nadšeně přijalo romány Ericha Remarqua, existencialismus byl částečně zatlačen do pozadí úspěchem Hermana Hesse, celospolečenské znovuoživení buddhismu vytvořilo poptávku po překladech buddhistických děl (ze západních jazyků i z čínštiny). V průběhu celých 20 let existence Republiky Vietnam pak samozřejmě byla překládána klasická populární díla čínské literatury, například Příběhy tří království (*Tam Quóc Chí*) či Příběhy od jezerního břehu (*Thủy Hử*). Pokud šlo o spisy konfuciánských myslitelů, byly jejich překlady podporovány ministerstvem školství.⁹⁷ Profesionálních překladatelů nebylo ve Vietnamu mnoho a paradoxně se věnovali především komerčním překladům tzv. brakové literatury. Náročnější literaturu překládali často spisovatelé čistě ze zájmu. Významnými překladateli byli mimo jiné Trương Bảo Sơn,⁹⁸ Vi Huyền Đắc,⁹⁹ Vũ Đình Lưu,¹⁰⁰ sestry Phùng Thăng a Phùng Khánh,¹⁰¹ Ngọc Thứ Lang,¹⁰² Bửu Ý¹⁰³ a Nguyễn Hữu Hiệu¹⁰⁴.

⁹⁵ Do této kategorie spadají publikace např. od Suzan Labinové, Raymonda Arona či Richarda Crossmana. Pro zajímavost uvádíme, že v jižním Vietnamu byla přeložena i kniha *The Communist Subversion of Czechoslovakia in 1938–1948* od původem českého autora Josefa Korbela, amerického odborníka na mezinárodní studia a diplomacii.

⁹⁶ Võ Phiến, cit. dílo, str. 154.

⁹⁷ Nguyễn Văn Lộc, cit. dílo.

⁹⁸ Trương Bảo Sơn (nar. 1916) přeložil mimo jiné novelu Stařec a moře (*Ngư Ông Và Biển Cả*) od Ernesta Hemingwaye, román Na Větrné hůrce (*Đình Gió Hú*) od Emily Bronteové a román Perla (*Viên Ngọc Trai*) od Johna Steinbecka.

⁹⁹ Vi Huyền Đắc (1899-1976) překládal populární romány Čchiung Jao.

¹⁰⁰ Vũ Đình Lưu (?) přeložil např. Dostojevského román Bratři Karamazovovi (*Anh Em Nhà Karamazov*).

Celkově na trhu s překlady spíše než k nahrazení francouzských autorů angloamerickými došlo k *rozšíření* o autory v první řadě angloamerické, ale také ruské, resp. sovětské, japonské, čínské (starší, případně působící mimo Čínskou lidovou republiku), německé či italské. To je patrné i ze statistických údajů uváděných Trần Trọng Đăng Đanem, podle kterých bylo roku 1976 ve čtyřech saigonských knihovnách nejvíce francouzských titulů (499). Následovaly čínské, včetně tchajwanských a hongkongských, (358), americké (273), ruské, resp. sovětské (120), anglické (97), japonské (71), italské (58), německé (57) a nakonec z dalších 38 zemí (156).¹⁰⁵

Důležitou tendencí byla v oblasti překladů stále se zvyšující poptávka po odpočinkové literatuře. Většina autorů tento jev odůvodňuje snahou uniknout těžkostem všedního života a stále se prohlubující společenské krizi. Nejpopulárnější u jihovietnamských čtenářů byly nejprve na konci 60. let překlady kung-fu románů hongkongských autorů, především spisovatele Ťin Junga (nar. 1924, vietnamsky Kim Dung), v 70. letech pak sentimentálních milostných románů tchajwanské spisovatelky Čchiung Jao (nar. 1938, vietnamsky Quỳnh Dao), v obou případech šlo asi o 20 titulů. Díky obrovské poptávce vzniklo v jižním Vietnamu velmi konkurenční prostředí – vydavatelé se snažili překlady pořídit v co nejkratším čase od vzniku originálu, různí překladatelé neřídka překládali jedno a to samé dílo vícekrát či dokonce současně. Překládalo se ve velkém a ve spěchu, což se samozřejmě odrazilo na úrovni překladů. Komerční úspěch románů Čchiung Jao dokonce dosáhl takových rozměrů, že se z jejího jména stala značka zaručující prodejnost, pod níž nakladatelé vydávali cizí práce.¹⁰⁶ Krom čínských autorů byli překládáni autoři jako Wade Miller, Ian Fleming (tvůrce legendárního agenta 007 Jamese Bonda), Jean Bruce a mnoho dalších. Není divu, že se v 70. letech rozhořely debaty o tom, proč je vietnamský trh zaplaven překlady brakové literatury. Vietnamská společnost se cítila ohrožena zvenčí, intelektuálové bili na poplach.

Zde je na čase opřít se o statistické údaje. Jediným pramenem, ve kterém se nám povedlo takovéto údaje najít, je kniha Trần Trọng Đăng Đana. Dovolíme si zde uvést následující tabulku, převzatou z jeho knihy *Văn hoá văn nghệ... Nam Việt Nam, 1954-1975*, na straně 35. Tuto tabulku sestavil na základě údajů, které získal při průzkumu počtu archivovaných děl ve čtyřech velkých saigonských knihovnách.¹⁰⁷ Bohužel není jasné, o jaké tituly se v níže

¹⁰¹ Phùng Khánh (?) a Phùng Thăng (?) přeložily román Kdo chytá v žitě (*Bắt Trê Đồng Xanh*) J. D. Salingera.

¹⁰² Ngọc Thứ Lang (193?-1979) přeložil např. román Kmotr (*Bố Già*) od Maria Puza.

¹⁰³ Bửu Ý (1918-1992) přeložil Deník Anny Frankové (*Nhật Ký Anne Frank*).

¹⁰⁴ Nguyễn Hữu Hiệu (?) přeložil román Doktor Živago (*Bác Sĩ Zhivago*) Borise Pasternaka.

¹⁰⁵ Trần Trọng Đăng Đan: *Văn hóa, văn nghệ... : Nam Việt Nam 1954-1975*, Nhà xuất bản Văn Hóa – Thông Tin, Hà Nội 2000, str. 427.

¹⁰⁶ *Ibid.*, str. 218.

¹⁰⁷ *Ibid.*, str. 33. Šlo o následující knihovny: Thư viện Quốc gia, Thư viện Khoa học Xã hội, Thư viện trường

uvedené statistice jedná – zda jde pouze o krásnou literaturu, či o všechny tištěné materiály které byly v Republice Vietnam vydány či do ní přivezeny. Podle uváděného počtu titulů však lze usuzovat, že nešlo pouze o krásnou literaturu.

Rok	Počet vydaných knih	Počet importovaných knih ¹⁰⁸	Poměr
1954	584	18706	32
1955	655	19198	29
1956	689	15917	23
1957	1440	19244	13
1958	1006	14286	14
1959	934	15097	16
1960	787	16400	20
1961	1495	12514	8
1962	1441	10902	7
1963	1300	7091	5
1964	1542	15691	10
1965	1776	21362	12
1966	785	17998	22
1967	1407	12119	8
1968	812	8249	10
1969	1618	9124	5
1970	1265	11117	8
1971	1083	11051	10

V absolutních číslech v období let 1954-1972 celkem napočítáme 20 619 vietnamských titulů oproti 255 848 zahraničním titulům. Nejméně vietnamských knih pochází z roku 1954 (584 titulů), nejvíce pak z roku 1965 (1776 titulů). Zahraničních knih vyšlo nejméně roku 1963 (7091 titulů), nejvíce pak stejně jako v případě vietnamských knih roku 1965 (21362 titulů). Poměr počtu vydaných vietnamských a zahraničních titulů za celé období je zhruba 1:12, největší nepoměr nastal hned na počátku daného období, roku 1954 (počet zahraničních titulů převýšil počet vietnamských 32krát), nejmenší nepoměr nastal hned dvakrát, a to v letech 1963 a 1969 (počet zahraničních titulů převýšil počet vietnamských pouze 5krát). Z těchto údajů můžeme na první pohled vyčíst, že po celé období let 1954-1971 množství

Đại học Văn khoa, Thư viện trường Đại học Vạn Hạnh.

¹⁰⁸ Z údajů uvedených v knize není jasné, zda jde výlučně o cizojazyčné materiály dovezené do jižního Vietnamu nebo i o překlady zahraniční literatury, jejich poměr nám však v obou případech přijde ilustrativní.

zahraničních titulů značně přesahovalo domácí produkci. Zároveň jsou patrné výrazné výkyvy jak v počtu titulů domácích, tak v počtu zahraničních – nejvyšší počet titulů je v obou případech trojnásobný oproti nejnižšímu. Lze tudíž souhlasit s jihovietnamskými intelektuály, konstatujícími zaplavení trhu zahraniční tvorbou.

Zajímavější je rozdělit výše uvedenou tabulku na dvě části, a to pro období let 1954-1963, tedy období vlády Ngô Đình Diệma, a na období let 1964-1971, tedy následné období nestability. Pro léta 1972-1975 bohužel statistické údaje chybí.

Období	1954-1963	1964-1971
Počet vydaných vietnamských titulů	10331	10288
Počet vydaných zahraničních titulů	149137	106711
Průměrný počet ročně vydaných vietnamských titulů	1033	1286
Průměrný počet ročně vydaných zahraničních titulů	14914	13339
Poměr počtu vydaných vietnamských a zahraničních titulů ¹⁰⁹	1:14	1:10

V období let 1954-1963 byl celkový počet vydaných vietnamských titulů 10 331, zahraničních pak 149 137, poměr vietnamských titulů k zahraničním byl tedy 1:14. Průměrný počet ročně vydaných vietnamských titulů byl zhruba 1033, zahraničních pak 14 914. V období let 1964-1972 vyšlo 10 288 vietnamských titulů a 106 711 zahraničních titulů, v poměru zhruba 1:10. Průměrný počet ročně vydaných vietnamských titulů byl zhruba 1286, zahraničních pak 13339. Z těchto dat vyplývá, že v období Diệmovy vlády bylo zahraničních titulů na vietnamském trhu v porovnání s obdobím do roku 1971 fakticky víc, a to jak v poměru k domácí tvorbě, tak při srovnání průměrného počtu ročně vydaných zahraničních titulů. Pro období posledních 4 let existence Republiky Vietnam se musíme spoléhat na Võ Phiếna, který uvádí, že roku 1972 tvořily překlady zahraničních děl 60% a roku 1973 již 80%, což oproti předchozím letem nepředstavuje výraznou změnu.¹¹⁰ Je tedy zajímavé, že vietnamští intelektuálové se začali vůči překladům výrazně vymezovat až v 70. letech. Šlo snad o reakci do kouta zahnané společnosti? Obrannou reakci vůči silnému americkému kulturnímu vlivu? Nejspíše ano. Ať tak či onak, je zřejmé, že vietnamská literatura byla v letech 1954-1975 intenzivně vystavena zahraničním kulturním vlivům, především vlivům francouzským a angloamerickým.¹¹¹

¹⁰⁹ Zaokrouhleno na celá čísla.

¹¹⁰ Võ Phiến, cit. dílo, str. 144.

¹¹¹ Lze namítnout, že na knižním trhu jižního Vietnamu přirozeně převažovaly překlady, neboť vietnamština není světovým jazykem. Srovnáme-li však počet překladů v jižním Vietnamu s počtem překladů v České republice v posledních letech (podle statistik Svazu českých knihkupců a nakladatelů jde zhruba o 1/3 vydaných knih), zjistíme, že počet překladů na jihovietnamském knižním trhu byl skutečně enormně vysoký (dostupné z:

3 Proudý v jihovietnamské literatuře

Võ Phiến spolu s dalšími vietnamskými literárními kritiky, z jejichž děl čerpá, dělí v nejobecnější rovině jihovietnamské autory na generace. Toto dělení má do jisté míry co dočinění s rokem narození, avšak rozhodující je pro něj, kdy ten který autor publikoval svou první knihu, což Võ Phiến považuje za příznak dostatečné etablovanosti daného autora na literární scéně. Pro autory píšící po roce 1963 však toto dělení opouští, jelikož přestává být použitelné, a autory dělí spíše tematicky. Tento přístup se nám zdá nekoherentní, a proto jsme se rozhodli přiklonit se k tematickému dělení, ačkoliv i toto dělení se do jisté míry překrývá s dělením generačním, především do roku 1963.

Celé námi sledované období lze primárně rozdělit na dvě základní části, a to na období let 1954-1963 a 1963-1975. Rok 1963 považujeme za přelomový z výše zmíněných politických, resp. společenských důvodů. Počáteční optimismus a boom filozofie druhé poloviny 50. let byly v průběhu 60. let postupně zatlačeny pesimismem, útekem z veřejného života, příklonem k náboženství a „návratem ke kořenům“. Politická angažovanost byla charakteristická pro celé období, ale její charakter se proměňoval. Zpočátku převládal antikomunismus, který byl po roce 1963 částečně marginalizován protiválečným hnutím (souvisejícím s rozmachem buddhismu) a do jisté míry také uvolněním požadavků na propagandistickou dimenzi literatury. V literárním dění jsou tyto změny pohotově reflektovány. Díky omezení cenzury a liberalizaci knižního trhu vzniklo mnoho nových nakladatelství a periodik, a navíc vyšlo mnoho děl, která byla do té doby nepublikovatelná. Postupně také převažovala lehká četba, ať již domácí či zahraniční.

Rok 1963 zřejmě znamenal také změnu ve způsobu, kterým se spisovatelé sdružovali - ve druhé polovině 50. let utvářeli volné skupiny kolem několika vlivných literárních časopisů, což se po roce 1963 pravděpodobně změnilo, jelikož Võ Phiến při popisu literárního světa po roce 1963 již o časopisech příliš nemluví. Pravděpodobnou příčinu můžeme hledat v záplavě tiskovin, která po zrušení cenzury po pádu Diệma nastala, a tím i roztříštění jejich publika a vlivu. Většina autorů navíc přispívala do více časopisů zároveň. Z tohoto důvodu se budeme literárními periodiky zabývat podrobněji pouze při popisu období 1954-1963.

3.1 Období let 1954-1963

Literatura období let 1954-1963 byla literaturou nově vzniklé relativně stabilní společnosti. Třemi hlavními proudy v literatuře této doby byly tvorba v předválečném duchu,¹¹² tvorba politicky angažovaná a anarchistický individualismus. Velmi výraznou tendencí byla zpočátku politická angažovanost, způsobená jednak přílivem protikomunistických spisovatelů z komunisty ovládaných území, jednak politickou linií Diệmova režimu a samozřejmě i počátečním nadšením Vietnamců ze samostatnosti téměř po sto letech vydobyté na Francouzích. Politická angažovanost se promítala i do tvorby autorů, kteří se od počátku tohoto období snažili především přijít s novými uměleckými přístupy, avšak nebyla pro ně stěžejní. Tvorba v předválečném duchu byla stálou součástí tehdejšího literárního dění. Společně většině autorů tvořících do roku 1960 (tedy dospívajících před druhou světovou válkou či za první indočínské války) bylo ohlížení se do minulosti, ať již lpěním na zavedených předválečných způsobech psaní, či obsahem vztahujícím se k období před rozdělením Vietnamu.¹¹³ Po roce 1960 se prosadili autoři, kteří dospěli již po roce 1954. Politika pro ně nebyla důležitá a navrátili se k obyčejným tématům všedního života. Ovlivněni byli jak tradiční, tak novou tvorbou a prosadili se v obou proudech.

Většina literární tvorby byla v této době zřejmě primárně publikována v novinách a časopisecky. Usuzujeme tak z toho, že Võ Phiến se při popisu období let 1954-1959 podrobně zabývá literárními periodiky, avšak knihy jen letmo zmiňuje. Navíc Hoang Ngoc Thanh tvrdí, že zejména na počátku tohoto období byla poptávka po povídkách, esejích a románech vydávaných na pokračování, jelikož časopisy a noviny bylo, zřejmě oproti knihám, možno relativně snadno distribuovat po celé zemi.¹¹⁴ Jak jsme zmínili dříve, kolem časopisů se vytvářela volná literární seskupení, založená na podobných uměleckých konceptech či společných politických názorech.

3.1.1 Tvorba v předválečném duchu

Po roce 1954 stále mnoho autorů psalo v duchu předválečné tvorby, ať již romantické nebo realistické, někteří pak setrvali u tradičních literárních forem. Jednalo se především o „předženevské autory“, tedy autory starší, kteří se na literární scéně prosadili před druhou

¹¹² V období mezi první a druhou světovou válkou vietnamská literatura prožila bouřlivý vývoj. Část autorů se definitivně vymanila z vlivu tradiční čínské literatury a jala se tvořit po západním vzoru. Nejprve se prosadil romantismus, později realismus. Stěžejní roli při formování moderní vietnamské literatury hrála skupina Tụ Lục Văn Đoàn (viz. poznámka č. 78).

¹¹³ Võ Phiến, cit. dílo, str. 126.

¹¹⁴ Hoang Ngoc Thanh, cit. dílo, str. 261.

světovou válkou, případně o ty autory, kteří začali publikovat před rokem 1954 a jejichž tvorba se jen málo vymykala ze standardů předválečné tvorby.¹¹⁵ Tito autoři znovu vydávali svá stále populární předválečná díla, případně se jinak účastnili literárního života – zakládali literární časopisy či nakladatelství, překládali zahraniční literaturu - a část jich pokračovala v tvorbě.

Vedoucí postava vietnamské literatury Nhật Linh (1906-1963) se po svém návratu z exilu v Hongkongu roku 1951 stáhl do ústraní.¹¹⁶ Odstěhoval se do Saigonu, posléze pak do Dalatu (hlavní město provincie Lâm Đồng) a tvořil v zásadě nepoliticky – pokračoval v psaní psychologického románu *Xóm Cầu Mới* (Vesnice Nový most, 1949-1957, nedokončeno, vydáno posmrtně roku 1973) a začal psát literárně-teoretické dílo *Viết Và Đọc Tiểu Thuyết* (Číst a psát romány, 1952-1961). Dalat se rozhodl opustit roku 1957 a přestěhoval se opět do Saigonu, kde začal v červnu roku 1958 vydávat literární časopis *Văn Hoá Ngày Nay* (Současná kultura), mimo jiné v reakci na tvorbu skupiny *Sáng Tạo* (o této skupině a polemice, kterou s autory starší generace vedla, se zmíníme dále). *Văn Hoá Ngày Nay* se stal tribunou tradiční tvorby. Na jeho stránkách krom starších autorů publikovali i mladší, např. Nhật Tiến (nar. 1936) či Duy Lam (nar. 1935). Tento časopis však vycházel jen necelý rok,¹¹⁷ pak se ho Nhật Linh kvůli neutuchajícím obstrukcím ze strany státu rozhodl zavřít. Autoři *Văn Hóa Ngày Nay* pak založili časopisy *Tân Phong* (Nový styl) a *Đông Phương* (Orient).

Vũ Bằng (1913-1984), realistický autor 30. let, jehož dílo bylo ovlivněno žurnalistikou, se po roce 1954 proslavil svými vzpomínkami na rodný severní Vietnam, především pak jeho kulinářské speciality, v knihách *Ăn Tết thủy tiên* (Novoroční narcis, 1956) a *Miếng ngon Hà Nội* (Hanojské lahůdky, 1957).¹¹⁸

Bình Nguyên Lộc (1914-1987) byl všestranným a plodným autorem. Krom toho, že se věnoval žurnalistice a nakladatelské činnosti (založil týdeník *Vui Sống* – Radostný život - a nakladatelství *Bến Nghé*), vydal knižně desítky románů a sbírek povídek, dvě sbírky básní a veršovaný román. Většina jeho tvorby však byla publikována jen časopisecky. Do roku 1963 mu vyšly romány *Đò dọc* (Loď plující po řece, 1958, oceněno Národní cenou za literaturu roku 1960), *Gieo gió gặt bão* (Zasej vítr, sklidiš bouři, 1959) a *Nhận Chờ Mối Ai* (Na koho

¹¹⁵ V letech 1945-1954 žila část „předženevských autorů“ ve Francouzi okupovaných oblastech, tedy především ve městech severního, středního a jižního Vietnamu, část se jich stáhla na území ovládaná Việt Minhem, kde strávili různě dlouhou dobu, někteří žili v zahraničí.

¹¹⁶ Nhật Linh byl předním členem Vietnamské národní strany (*Việt Nam Quốc Dân Đảng*), která spolu s komunisty bojovala za nezávislost Vietnamu. Časem se však ukázalo, že komunisté se o moc nehodlají dělit a Nhật Linh raději uprchl do Číny, a od roku 1951 žil v Hongkongu. Do Vietnamu se vrátil kvůli svému chatrnému zdraví a stesku po rodině.

¹¹⁷ Pravděpodobně šlo o měsíčník. Celkem vyšlo pouze 11 čísel.

¹¹⁸ Byl natolik nepolitický, že mu byla roku 2007 udělena státní cena za literaturu.

čeká pavouk, 1962) a sbírky krátkých příběhů *Tân Liêu Trai* (Převyprávěné povídky Lieu Trai, 1959)¹¹⁹ a *Ký thác* (Zpověď, 1960). Ve většině svých děl Bình Nguyễn Lộc popisuje život v rodném jižním Vietnamu, především v deltě Mekongu.¹²⁰

Bàng Bá Lân (1912-1988), opěvující ve svých básních krajinu venkova, vydal roku 1957 dvě sbírky básní - *Thơ Bàng Bá Lân* (Bàn Bá Lánovy básně) a *Tiếng võng đưa* (Zvuky houpající se sítě), psané v romantickém duchu, za použití tradičních forem verše *lục bát* (střídání šesti a osmislabičného verše) a *thất ngôn* (sedmislabičná dvojverší).¹²¹

Básník Đông Hồ (1906-1969) spolu se svou manželkou Mộng Tuyết (1914-2007) vydali roku 1960 knihu *Hà Tiên Thập Cảnh và đường vào Hà Tiên* (Krásné vyhlídky provincie Hà Tiên a cesta do Hà Tiên), v níž popisují 10 krásných vyhlídek v rodné provincii Hà Tiên. Ke každé z nich Đông Hồ nejprve složil báseň v jižních znacích a sedmislabičném metru po vzoru básníka Mạc Thiên Tích¹²², která je následně vysvětlena, a pak popsal krajinu a přidal něco o minulosti místa. Na konci knihy Mộng Tuyết na deseti stranách popisuje několik cest, kterými se lze do Hà Tiên dostat.¹²³ Đông Hồ roku 1962 vydal sbírku básní *Trinh Trám* (Panenství) psanou sedmislabičným veršem. Mộng Tuyết, krom básnické tvorby roku 1961 vydala historický román *Nàng Ái Cơ Trong Chậu Úp* (Milovaná konkubína v lázni), odehrávající se taktéž v provincii Hà Tiên v 18. století a popisující milostný příběh guvernéra provincie a jeho vedlejší ženy.¹²⁴

Ženy, které si v průběhu 40. a 50. let na vietnamské literární scéně vydobily pevné místo, byly oproti svým mužským protějškům podle všeho v tvorbě konzervativnější. Většina básnířek - např. Quỳ Hương (?), Tuệ Mai (1928-1983) či Minh Đức Hoài Trinh (nar. 1930) - stále psala o lásce, otčině, či stesku po domově v předválečném duchu. Quỳ Hương vydala sbírku básní *Hoa Tâm Tư* (Květiny srdce, 1963), Tuệ Mai *Thơ Tuệ Mai* (Básně Tuệ Mai, 1962) a Minh Đức Hoài Trinh *Lang Thang* (Toulky, 1961). Výše zmíněná Mộng Tuyết byla členkou první výlučně ženské literární skupiny *Quỳnh Dao* (Drahokam), založené roku 1961

¹¹⁹ Pravděpodobně jde o převyprávění Liao-čaj č'i (Zápisy o podivuhodném ze studovny Liao), sbírky krátkých povídek v klasické čínštině, zabývajících se podivuhodnými předměty a příběhy od Pchu Sung-linga (1640-1715). V češtině vyšel výbor Zkazky o šesteru cest osudu v překladu Jaroslava Průška.

¹²⁰ Hlavním hrdinou povídky *Rừng mắm* (Mangrovníkový les, vyšla ve sbírce *Ký thác* a byla přeložena do angličtiny ve sbírce *Vietnamese Short Stories*) je patnáctiletý chlapec Cốc, jehož rodina se před několika lety přestěhovala z vesnice do bažin delty Mekongu, aby zde získala půdu, a žije bídým životem. Chlapec touží vrátit se do vsi, mezi lidi, avšak jeho dědeček mu vysvětlí, že je třeba zůstat. Stejně jako mangrovníky, i oni musí žít v bažinaté pustině, aby zkulivovali půdu pro své potomky (Banerian, James (ed.): *Vietnamese Short Stories: An Introduction*, Sphinx Publishing, Phoenix, 1985, str. 100-113).

¹²¹ Dostupné z: http://vi.wikipedia.org/wiki/B%C3%A0ng_B%C3%A1_L%C3%A2n.

¹²² Mạc Thiên Tích, rodák z Hà Tiên, byl slavný literát 18. století.

¹²³ Nguyễn Hiến Lê: *Mười câu chuyện văn chương: Đất Hà Tiên với họ Mạc và họ Lâm, Đất Hà Tiên*. Dostupné z: <http://vnthuquan.net/truyen/truyen.aspx?tid=2qtqv3m3237nvnvn0n3nvn31n343tq83a3q3m3237n4n>.

¹²⁴ Công Huyền Tôn Nữ Nha Trang, cit. dílo, str. 169.

básnířkou Cao Ngọc Anh (1878-1970). Členky této skupiny se věnovaly *výhradně* klasické tvorbě v tchangském stylu - psaly pěti a sedmislabičné básně za užití sinovietnamské slovní zásoby a množství klasických narážek, a roku 1963 vydaly sbírku básní *Tiếng Thơ Thời Sự* (Hlas současné poezie).¹²⁵ Většina prozaiček – např. Tú Hoa, Thiều Vũ Bá Hùng, Tùng Long či Quỳ Hương – pak stále psala sentimentální díla, jejichž námětem byl často citový život hrdinek v rámci rodinného prostředí a která vesměs končila dobře a spravedlivě, případně šlo o rozervaně romantická díla po vzoru *Tự Lực Văn Đoàn* (Literární skupina za sebeposílení).¹²⁶ Je třeba poznamenat, že rok 1954 pro ženskou literaturu neznamenal významnější zlom, autorky se na cenzurou svázané literární scéně stále těžko prosazovaly a psaní pro ně bylo vedlejší aktivitou, kterou se nemohly uživit.¹²⁷ Tato situace se měnila jen pozvolně.

Jisté vymaňování se ze zavedených tvůrčích schémat bylo patrnější v próze než v poezii, a to v dílech Nguyễn Thị Vinh (nar. 1924) a Linh Bảo (nar. 1926). Obě na literární scénu uvedl Nhát Linh a obě publikovaly na stránkách jeho časopisu *Văn hoá ngày nay* (Současná kultura).¹²⁸ Nguyễn Thị Vinh žila se svým manželem překladatelem Trương Bảo Sonem na konci 40. a počátku 50. let v Hongkongu a Nhát Linh, který tam v té době taktéž žil, v ní rozpoznal talent, podporoval ji v psaní a roku 1953 ve svém nakladatelství *Phượng Giang* vydal její prvotinu, sbírku povídek *Hai Chị Em* (Dvě sestry), roku 1954 pak román *Thương Yêu* (Milovat). V povídkách ze sbírky *Hai Chị Em* (Dvě sestry) se setkáváme s různorodými hrdiny – od malé holčičky, které se nechce domů od babičky, přes nešťastně zamilovaného sluhu, po starou pověřčivou ženu – kteří se ocitají v problematice životní situaci, vyvolávající v hrdinech vnitřní konflikty.¹²⁹ Právě ty autorce, přestože byla ovlivněna romantickou tvorbou *Tự lực Văn Đoàn*, umožnily vytvářet realističtější postavy.¹³⁰

Spisovatelka Linh Bảo se s Nhát Linhem také setkala v Hongkongu, kam uprchla před komunisty z Číny, kde studovala.¹³¹ Její první román *Gió Bắc* (Severní vítr), taktéž vydaný nakladatelstvím *Phượng Giang* roku 1953, je ve skutečnosti autorčiným deníkem psaným

¹²⁵ Công Huyền Tôn Nữ Nha Trang, cit. dílo, str. 158.

¹²⁶ Ibid., str. 155.

¹²⁷ Ibid., str. 157.

¹²⁸ Tato skutečnost dobře ilustruje fakt, že ženy byly v této době při snaze prosadit se stále závislé na mužích - zavedený autor musel nejdřív ženu autorku do literárních kruhů uvést. To se změnilo až po roce 1963, kdy nakladatelé a vydavatelé časopisů přestali vydávání ženské tvorby považovat za riskantní podnik.

¹²⁹ V titulní povídce *Hai Chị Em* (Dvě sestry, v anglickém překladu *Two Sisters*, vyšla ve sbírce *Vietnamese Short Stories*), která paradoxně vyšla kvůli cenzuře až v druhém vydání sbírky roku 1967, mladší sestra váhá, zda opustit svou ovdovělou starší sestru a pokusit se vyhledat svého manžela. Nakonec se rozhodne odejít, avšak manžela nenajde a pohybující se fronta jí zabráni v návratu. O rok později se dozví, že její sestra zemřela při bombardování (Banerian, cit. dílo, str. 60-68).

¹³⁰ Công Huyền Tôn Nữ Nha Trang, cit. dílo, str. 162-163.

¹³¹ Linh Bảo studovala v Číně od roku 1947, do Hongkongu uprchla roku 1950 a roku 1957 se vrátila do Vietnamu (Công Huyền Tôn Nữ Nha Trang, cit. dílo, str. 164).

v době, kdy studovala v Číně, přepsaným ve třetí osobě. Linh Bảo žila krom let 1957-1959 mimo Vietnam, avšak ze zahraničí přispívala do různých periodik a vydala knihu povídek *Tàu ngựa cũ* (Stará stáj), za níž byla roku 1961 oceněna Národní cenou za literaturu.¹³² Linh Bảo psala velmi subjektivně, přičemž její dílo nese autobiografické prvky. Oproti jiným autorkám své doby neváhala zobrazovat i negativní rysy svých hrdinů.¹³³

Životní zkušenosti výše zmíněných autorů byly výrazně odlišné od životních zkušeností následujících generací a jejich patriotismus se projevoval především bojem za modernizaci vietnamské společnosti a opěvováním krás rodné země. Ženské autorky se pak v tomto období zabývaly především prozkoumáváním ženského světa, po hříchu v té době stále omezeného na rodinu, a politická angažovanost jim byla cizí. Võ Phiến tvrdí, že autoři, kteří po roce 1954 psali díla politicky neangažovaná, publikum příliš nezaujali.¹³⁴ Avšak apolitičnost jejich tvorby neznamenal žádný neúspěch u čtenářů. Vždyť značná část jihovietnamských čtenářů byla odkojena díly předválečné literatury, z nichž některá byla v Republice Vietnam dokonce zařazena do školních osnov jako povinná četba.¹³⁵ Võ Phiến má podle svých slov na mysli ztrátu „vedoucího postavení“ v literárním světě té doby, což podle něj znamená to, že se v literárních kruzích o politicky „předženevských autorech“ nemluvalo, že jim mladší autoři neposílali své knihy, že sice je respektovali, ale viděli v nich symboly jiné doby.¹³⁶

K starším autorům se však od konce 50. let přidali mladší autoři, např. Nhật Tiến a Thê Uyên. Ačkoliv tito autoři v jistých aspektech navázali na tradici *Tự Lực Văn Đoàn*, především sociální tematikou, byli zároveň ovlivněni moderními stylistickými přístupy, např. užitím vnitřního monologu.

Ngày Tiếnovou prvotinu byl román *Những Người Áo Trắng* (Bílé oblečení lidé, 1959), který se zabývá osudy děvčat z klášterního sirotčince a jejich citovým strádáním. Ačkoliv jsou jejich materiální potřeby zajištěné, atmosféra kláštera je pro ně neosobní a dusivá. Některé dívky se se svým osudem smíří, jiné ze sirotčince utíkají.¹³⁷ Nhật Tiến ve svém románu používá vyprávění v první osobě a vnitřní monolog. Tématem nešťastného dětství se zabývá i jeho další román *Những Vì Sao Lạc* (Ztracené hvězdy, 1960). Za román *Thềm Hoàng* (Opuštěný dům, 1961), dostal roku 1962 Národní cenu za literaturu. Toto sociálně-kritické

¹³² Công Huyền Tôn Nữ Nha Trang, cit. dílo, str. 163-164.

¹³³ Ibid., str. 166.

¹³⁴ Võ Phiến, cit. dílo, str. 62.

¹³⁵ Jamieson, cit. dílo, str. 284. Jednalo se např. o román *Đoạn Tuyệt* (Zpřetrhání vazeb) od Nhật Linhe a novela *Nửa chừng xuân* (Uprostřed jara) od Khái Hưnga.

¹³⁶ Võ Phiến, cit. dílo, str. 118.

¹³⁷ Tạ Ty: *Mười Khuôn Mặt Văn Nghệ Hôm Nay*, Lá Bối, Sài Gòn, 1972, str. 365-369.

dílo se odehrává v chudé čtvrti v Saigonu. Nhật Tiến věrně zachycuje prostředí chudých a negramotných obyvatel čtvrti, zejména jejich jazyk, jenž je směsí severního a jižního dialektu. Charaktery jednotlivých postav jsou zručně vystižené. Kniha končí tím, že jedna z postav ze žalu celou čtvrt' podpálí.¹³⁸ Román *Thềm Hoang* byl vydán celkem třikrát.

3.1.2 Politicky angažovaná tvorba

Proudem, který měl na počátku období 1954-1963 navrch, byla politicky angažovaná tvorba. Jak již bylo řečeno, do jižního Vietnamu přišlo po roce 1954 mnoho protikomunistických spisovatelů. Zprvu pro ně byly jedinými platformami silně protikomunistické deníky *Ngôn luận* (Veřejný proslov) a především *Tự do* (Svoboda), na jejichž stránkách se mimo jiné objevovala jejich literární tvorba. Šlo například o Phạm Việt Tuyèna (1926-2009), zakladatele deníku *Tự do*, Đinh Hùnga (1920-1967), Tchya Đái Đứcc Tuána (1908-1969) či Tam Langa (1901-1986).¹³⁹

Ačkoliv celkově byla politicky angažovaná tvorba doménou spíše mladších autorů, věnovali se jí i někteří předváleční autoři. Krom Tam Langa a Tchya Đái Đứcc Tuána to byl například Vũ Hoàng Churong (1916-1976), velmi populární básník hnutí Nové poezie, který psal ve 40. letech romantickou poezii - poezii útěku od bolu lásky k alkoholu a opiu¹⁴⁰ - a který umně spojoval moderní s tradičním. Po rozdělení země zaujal striktně prodiemovské stanovisko a při příležitosti prezidentských voleb roku 1955 napsal několik básní propagujících Diệma a volajících plamennými verši po znovusjednocení země. Tyto básně vyšly ve sbírce *Hoa đảng* (Rozkvetlá lucerna, 1959).¹⁴¹

Jiní starší autoři stáli na hranici politicky angažovaného a historického románu. Đổ Thúcc Vính (1920-1996) vydal roku 1957 román *Dì Mờ* (Tetička Mờ), který se zabývá osudy rodiny tetičky Mờ v letech 1944-1954 a mimo jiné také popisuje komunistické zločiny.¹⁴² Nhật Linh v letech 1960-1961 vydal trilogii *Giòng sông Thanh Thủy* (Proud řeky Thanh Thủy) – její díly se jmenují *Ba người bộ hành* (Tři cestující), *Chi bộ hai người* (Politická buňka o dvou lidech), *Vọng quốc* (Vstříc otčině), v níž popisuje osudy vlasteneckých bojovníků proti Francouzům,

¹³⁸ Nguyen Manh Trinh: *Nhật Tiến, nhà văn vẫn đứng ngoài nắng*, dostupné z: http://www.google.cz/url?sa=t&source=web&ct=res&cd=7&url=http%3A%2F%2Ftvvn.org%2Fforum%2Fblog.php%3Fb%3D256&ei=6n5UStipFZOH_AbCkfGHDg&usq=AFQjCNF711tDZGDd_e9y_fyyeUhbPg3sQ&sig2=MHHgfYixlpTfufmnlbE1pg.

¹³⁹ Võ Phiến, cit. dílo, str. 112-113.

¹⁴⁰ Jeho první sbírka poezie z roku 1940 se jmenuje příznačně *Thơ say* (Opilé verše).

¹⁴¹ Võ Phiến, cit. dílo, str. 102.

¹⁴² Hoang Ngoc Thanh, cit. dílo, str. 288.

kteří uprchli do Číny, v období konce druhé světové války.¹⁴³ Võ Phiến považuje *Giông sông Thanh Thủy* za historický román¹⁴⁴, avšak je třeba zdůraznit, že dílo vyjadřuje autorův silně protikomunistický postoj a odhaluje drastické metody Việť Minhu při likvidaci nekomunistické konkurence.¹⁴⁵ V době, kdy tento „román řeka“ vyšel, se Nhát Linh aktivně zapojil do politického života a, jak již bylo zmíněno dříve, vystupoval proti Diệmovi. Jeho následná sebevražda byla politickým aktem *par excellence*. Na příkladu Nhát Linhe a Đố Thúc Vĩnhe je patrné, že vyjadřovali-li starší autoři své politické názory, činili tak s pohledem upřeným do minulosti.

Většina mladších angažovaných autorů prožila mládí za první indočínské války a začala psát až po roce 1954. Jednalo se o muže, z nichž mnoho přišlo z Việť Minhem ovládaných oblastí či ze severního Vietnamu na nacionalisty ovládané území, tedy na jih, aby unikli komunismu. Jak zdůrazňuje Võ Phiến, sám náležící k této generaci, boj proti Francouzům byl pro ně samozřejmostí a zpočátku považovali Ho Či Mina za legitimního vůdce národně-osvobozenického boje, avšak když komunisté postupně ukázali svou pravou tvář, přešli na nacionalistickou stranu. Po rozdělení země a zrodu Republiky Vietnam se jim Diệm zdál být legitimním vůdcem v boji proti komunismu.¹⁴⁶

Zpočátku převládal v tvorbě těchto angažovaných autorů optimismus. Stáli na počátku nové éry, byli plni odhodlání budovat nový stát a otevřít oči těm, kdo v Republice Vietnam stále ještě obdivovali komunisty a Ho Či Mina, s nimiž na rozdíl od mnoha z nich měli vlastní zkušenost. S postupnou deziluzí a diskreditací Diệmova režimu optimismus mnoha autorů vyprchal a nahradila ho bezradnost. Komunismus byl stále odsuzován, avšak chyběla k němu alternativa.

Jedním z prvních skutečně literárních a zároveň politicky angažovaných časopisů se stal *Mùa Lúa Mới* (Období nové rýže), jenž vycházel v Huế zřejmě jen v průběhu roku 1955.¹⁴⁷ Byl financován Ministerstvem informací, což napovídá mnoho o jeho obsahu. Na stránkách *Mùa Lúa Mới* publikovali mladí autoři, kteří utekli před komunisty, zejména Đố Tấn (1927-1988), autor mnoha satirických básní, a Võ Phiến (nar. 1925). Tento neznámý časopis tištěný v primitivních podmínkách se, k překvapení svých tvůrců, dostal až do rukou spisovatelů v Saigonu, kde byl kladně přijat.¹⁴⁸ Po zániku *Mùa Lúa Mới* protikomunističtí autoři přispívali

¹⁴³ Hoang Ngoc Thanh, cit. dílo., str. 271.

¹⁴⁴ Võ Phiến, cit. dílo, str. 166.

¹⁴⁵ Hoang Ngoc Thanh, cit. dílo, str. 271.

¹⁴⁶ Võ Phiến, cit. dílo., str. 62.

¹⁴⁷ Jak dlouho tento časopis vycházel, ani počet čísel se nám nepodařilo zjistit.

¹⁴⁸ Võ Phiến, cit. dílo, str. 113-115.

do různých jiných časopisů a deníků - *Văn Nghệ Học Sinh* (Literatura a umění pro žáky), *Chi Đạo* (Vedení), *Bách Khoa* (Encyklopedie), *Văn* (Kompozice), *Văn Học* (Literatura).

Diệmv režim podporoval vydávání protikomunistických knih, ať již přímou finanční podporou nebo jejich oceňováním Národní cenou za literaturu, s níž se pojila finanční odměna. Některá díla byla pouhou propagandou v hávu literatury – Hoang Ngoc Thanh jako příklad uvádí román *Tìm Về Sinh Lộ* (Hledání cesty k životu) od Kỳ Quang Nguyêna (?), oceněný roku 1958 Národní cenou za literaturu, a báseň *Hồ Chí Minh Tân Truyện*, obě zřejmě po zásluze zapomenutá.¹⁴⁹ Nguyễn Mạnh Côn (1920-1979), který přiznával, že přijímal peníze od vlády, mimo jiné vydal roku 1957 knihu *Việt Minh, Người Đi Đâu?* (Kam kráčíš, Việt Minhi?) a roku 1958 autobiografický román *Đem Tâm Tình Viết Lịch Sử* (Psaní dějin celým srdcem). Ten, podobně jako Nhát Linhova trilogie, líčí politický boj mezi komunisty a nacionalisty v letech 1945-1946, jehož se autor účastnil.¹⁵⁰

Mnoho uprchlíků vydávalo své vzpomínky na to, co prožili v komunisty ovládaných zónách, např. Bùi Anh Tuấn (?) vydal roku 1956 knihu *Địa Ngục* (Peklo), v níž popisuje perzekuce nacionalistů ve středním Vietnamu a komunistické koncentrační tábory.¹⁵¹

Z mladších autorů psali politicky angažovaná díla básník Duyên Anh (1920-2000), Mai Thảo (1927-1998) a Võ Phiến. Mai Thảo ve své povídce *Đêm giã từ Hà Nội* (Noc loučení s Hanojí, 1955) popisuje odchod hlavního hrdiny Phưõnga z rodného města – odchod způsobený komunisty. Phưõng večer čeká na svou milou, která se rozhoduje, zda odejít také, a dochází mu, že Hanoj již možná nikdy neuvidí.¹⁵² Knihami podobného rázu byly *Người Tù* (Vězni, 1957), *Mưa đêm cuối năm* (Noční déšť na konci roku, 1959) od Võ Phiếna.

3.1.3 Anarchistický individualismus

Další výraznou tendencí v jihovietnamské literatuře byla snaha o totální rozchod se starým uměním a snaha o nalezení umění nového, umění „opravdového“ a vyjadřujícího nejniternější pocity autora. Tuto tendenci můžeme sledovat především na stránkách saigonského měsíčníku *Sáng tạo* (Tvořivost), který vycházel od října roku 1956 do května roku 1960. Kolem tohoto časopisu se utvořila stejnojmenná skupina mladých autorů původem ze severu, kteří nekompromisně hledali nové formy vyjádření a tvrdili, že předválečné umění je mrtvé. Skupinu *Sáng Tạo* založili Mai Thảo, jenž se stal šéfredaktorem časopisu, Thanh Tâm Tuyền

¹⁴⁹ Hoang Ngoc Thanh, cit. dílo, str. 269-270.

¹⁵⁰ Ibid., str. 270.

¹⁵¹ Ibid.

¹⁵² Mai Thảo: *Đêm Giã từ Hà Nội*, přístupné z:

<http://vnthuquan.net/truyen/truyentext.aspx?tid=2qtqv3m3237nmn3nnnmn31n343tq83a3q3m3237n1n> .

(1936-2006), Nguyễn Sỹ Tế (nar. 1922) Doãn Quốc Sỹ (nar. 1923) a Trần Thanh Hiệp¹⁵³. Dalšími členy skupiny byli mimo jiné Cung Trầm Tưởng (nar. 1932), Tô Thùy Yên (1938), Nguyễn Sa (1930/1932-1998) či Dương Nghiễm Mậu (nar. 1936). Tito autoři se jako první odvážili kritizovat předválečnou skupinu *Tự Lực Văn Đoàn* a její umělecké koncepty, které podle nich byly omezené, vedly k povrchní afektované tvorbě a byly výsledkem selektivního a konzervativního přebírání podnětů ze Západu.¹⁵⁴ Mai Thảo mluví o „*dialektické revoluci v literatuře*“ a odmítá „*realismus Nguyễn Công Hoana*¹⁵⁵, *romantismus Thanh Châu*¹⁵⁶ a *koncepty skupiny Xuân Thu*¹⁵⁷“.¹⁵⁸

Důležitým tématem programu – lze-li o něčem takovém hovořit, neboť skupina *Sáng Tạo* oficiální program nevydala - byla poezie. Názory na ni se však u jednotlivých autorů různí. Mai Thảo si vystačil s tvrzením, že „*nyní je doba poésie libre*“.¹⁵⁹

Básník Tô Thùy Yên tvrdí: „*Nemám v úmyslu definovat poezii, ale porozumět současné poezii a popsat její kvality: za první poezie vrhá nepořádek do pořádku, ničí hierarchii rozumu ... , poezie je opakem klidu, lhostejnosti, chladu, rovnováhy, přirozenosti, je způsobem jak donutit lidi, aby odmítli to, co přijali dříve, a vytvořit vrávoravou rovnováhu. Za druhé (poezie) vytváří víru, která nemá konkrétní objekt, dogmata, ani útěchu, není kontinuální a pravidelná. Za třetí, umění (především román a drama) má za povinnost měnit nepravdivé v pravdivé. Poezie má ještě jednu povinnost navíc, a to naopak měnit pravé na nepravé.*“¹⁶⁰

Thanh Tâm Tuyền to odmítá s tím, že Tô Thùy Yênova „*...definice je příliš intelektuální...*“. Podle něj si „*...současná poezie stále uchovává část esence z dávných dob.... Jak pravil Hegel, poezie je především nejmladší částí umění lidstva. Teprve ve chvíli, kdy bude zvěstovat budoucnost, rozvine se nejvíce. Poezie je hlas jednoty. Poezie do světa vnáší jednotu. V poezii neexistuje ovzduší neočekávaného. Taková je i dnešní poezie. Pokud nechceme dojít do slepé uličky, musíme najít víru, byť by byla sebenaivnější. To, že Tô Thùy*

¹⁵³ Přesto, že je podle všeho důležitou postavou, nepodařilo se nám o tomto autorovi najít téměř žádné biografické informace, snad jen že byl právníkem, nějakou dobu prezidentem vietnamské pobočky PEN klubu a po roce 1975 emigroval do USA.

¹⁵⁴ Mặc Lam: *Nhóm “Sáng Tạo” của thập niên 1950*, přístupné z:

<http://www.rfa.org/vietnamese/programs/LiteratureAndArts/Sang-tao-group-a-beginning-of-innovation-movement-mlam-03012009101014.html> .

¹⁵⁵ Nguyễn Công Hoan (1903-1977) byl od 30. let vedoucí postavou vietnamského realismu a v meziválečném období také leží těžiště jeho tvorby. Po druhé světové válce se přidal na stranu komunistů a ve své tvorbě sledoval oficiální ideologickou linii.

¹⁵⁶ Thanh Châu (1912-2007) byl romantický prozaik, který publikoval od 30. let, po roce 1954 žil v jižním Vietnamu.

¹⁵⁷ Skupina Xuân Thu Nhã Tập vznikla v průběhu druhé světové války. Její členové, stejně jako členové skupiny Sáng Tạo volali po opravdovém umění, na rozdíl od nich ale nechtěli ztratit své kořeny a neodmítali minulost. Umění pro ně bylo mystické, posvátné a jeho ideálem byla vyrovnanost a harmonie s přírodou.

¹⁵⁸ Võ Phiến, cit. dílo, str. 115.

¹⁵⁹ Ibid., str. 116.

¹⁶⁰ Mặc Lam, cit. dílo.

*Yên považoval víru za neobjektivní, znamená, že ji našel. Nemá-li poezii, vysílá společnost signál, že umírá. A hlavně, poezie naznačuje budoucí život.“*¹⁶¹

A nakonec další básník a prozaik skupiny *Sáng Tao* Nguyễn Sỹ Tế (nar. 1922) odmítá oba názory, jak Thanh Tâm Tuyènuv, tak Tô Thùy Yênův, jako „...subjektivní a laskavé. Oba přičítají poezii příliš utopické konečné příčiny a směřují k stále ještě klasické estetice. Považují poezii za individuální fenomén, v němž se faktory inteligence, psychologie a fyziologie básníka a čtenářů probudí. Přikláním se k estetice nestability, nerovnováhy, k estetice střetu.“¹⁶²

Z těchto výroků je jasné, že autoři skupiny *Sáng Tao* neměli jednotnou představu o tom, co je to nová poezie, potažmo nové umění. Shodovali se v tom, že staré umění, tedy umění předválečné, neodpovídá současným požadavkům a že je třeba vydat se novým směrem. Podle Võ Phiếna byl jejich sebevědomý entusiasmus nakažlivý, avšak neshledává na jejich tvorbě nic krásného.¹⁶³

Poezie je totiž obecně v období let 1954-1963 poezií hledání a utrpení, ne však romantického či sentimentálního, není v ní láska, je rozzlobená, šílená, zoufalá, příroda je buď nahrazena ulicemi města, nebo je zcela lhostejná.¹⁶⁴ Básníci, nespokojení s tradičními formami, neustále experimentují, jejich poezie je temná, matoucí a těžko pochopitelná.¹⁶⁵

Tvorba autorů kolem *Sáng Tao* byla nekonvenční z hlediska formy i obsahu, znepokojující, volala po opravdovějším a kreativnějším životě a tvorbě. Opravdového života může jedinec dosáhnout tím, že „...zničí svou současnou konceptuální existenci a znovu se zrodí vlastními silami.“¹⁶⁶ Důraz je kladen na transformaci sebe sama, k čemuž je zapotřebí absolutní svobody.¹⁶⁷ Zde jasně vidíme vliv Sartrova existencialismu, podle nějž je základní charakteristikou naší existence svoboda. To, čím se stáváme (nejsme totiž státi a neustále se vyvíjíme), závisí na naší svobodné volbě, za kterou neseme plnou zodpovědnost.¹⁶⁸

Dílem, které podle Trần Thanh Hiệpa stálo u zrodu skupiny *Sáng Tao*, byla již zmíněná povídka *Đêm giã từ Hà Nội* od Mai Thảo.¹⁶⁹ Jeho popis odchodu z Hanoje, odchodu z domova, odchodu od starého a známého směrem k novému a neznámému vystihoval pocity ostatních uprchlíků ze severu, jichž byla ve skupině většina. Rok po vydání *Đêm giã từ Hà*

¹⁶¹ Mặc Lam, cit. dílo.

¹⁶² Ibid.

¹⁶³ Võ Phiến, cit. dílo, str. 116.

¹⁶⁴ Ibid, str. 189.

¹⁶⁵ Ibid. str. 192.

¹⁶⁶ Jamieson, cit. dílo, str. 247.

¹⁶⁷ Jamieson, cit. dílo, str. 247.

¹⁶⁸ *Velké postavy západního myšlení*, kol. autorů, str. 644-647.

¹⁶⁹ Mặc Lam, cit. dílo.

Nội vydal Mai Thảo další povídku *Tháng Giêng Cỏ Non* (Čerstvý první měsíc v roce, 1956), která je jakýmsi doplněním povídky první. Slovy samotného Mai Thảo tato povídka říká, že „...noc, kdy jsme se vydali na cestu, skončila, souhvězdí noci loučení zašla, právě nastal nový den, došli jsme do nové země, začal nový rok, je zde první měsíc roku a svěží zeleň jarních polí.“¹⁷⁰ Vyjadřuje tedy optimismus počátku nového, příchodu do nové země, začátku nového života a odpoutání se od minulosti.

Jedna z vedoucích osobností hnutí za nové umění a vietnamské literatury druhé poloviny 20. století Thanh Tâm Tuyền vydal roku 1955, tedy ještě před vznikem skupiny *Sáng Tạo*, sbírku básní *Tôi không còn cô độc* (Již nejsem osamělý). Jeho básnický styl je inovativní, nejenže užívá volný verš, ale také nerespektuje prozodická pravidla vietnamské poezie - zcela se vyhýbá rýmu a na rozdíl od klasických básnických forem libovolně míchá rovné a lomené tóny. Důležitá je pro něj skrytá kadence a rytmus básně, rytmus obrazů, myšlenek a vědomí.¹⁷¹ Z hlediska obsahu *Tôi không còn cô độc* a jeho další díla obecně vyjadřují vědomí porážky člověka tváří v tvář osudu.¹⁷² Sám autor o své poezii tvrdí, že je „...zatížená nenávistí, pohrdáním, bolestí, zoufalstvím, špinavostí, lžemi, nestoudností, nemocí, hrubostí, brutalitou, vulgárností, ponížením, slabostí, bezmocí, smrtí, vším co vylučuje lásku“.¹⁷³ V tomto duchu se nese i jeho novela? *Bếp Lửa* (Ohniště, 1957). Odehrává se v Hanoji na počátku 50. let ještě před rozdělením země a zachycuje náladu autorovy generace vyrovnávající se s podivnou situací, v níž se nachází jejich země. Hlavní hrdina Tâm, ne nepodobný existenciálním hrdinům, neví, co chce, jen ví, co nechce, je lhostejný k životu, vše se mu zdá marné, bůh podle něj nemá co zasahovat do lidských záležitostí. Thanh Tâm Tuyềnův styl je jednoduchý a úsporný, občas natolik, že způsobuje nesrozumitelnost (např. příliš častým užíváním elipsy).¹⁷⁴

Přes relativně krátkou dobu, po kterou časopis vycházel (celkem 31 čísel) a přes fakt, že někteří členové skupiny *Sáng Tạo* nevydali nikdy své práce knižně (např. básník Tô Thùy Yên), zanechala po sobě tato skupina na jihovietnamské literární scéně výraznou stopu a stala se výchozím bodem pro mnohé mladé spisovatele. Doãn Quốc Sỹ, který do konce 50. let vydal 6 knih, roku 1963 založil nakladatelství *Sáng Tạo*. Toto nakladatelství vydalo prvotiny mnoha začínajících autorů, kteří se proslavili v druhé polovině 60. a první polovině 70. let, např. Phan Nhật Nama.

¹⁷⁰ Předmluva ke sbírce povídek *Mưa núi* (Horský déšť), (dostupné z:

<http://vnthuquan.net/truyen/truyen.aspx?tid=2qtqv3m3237nmn3nnnmn31n343tq83a3q3m3237nvn>).

¹⁷¹ Dostupné z: http://www.vietnamlit.org/wiki/index.php?title=Thanh_Tam_Tuyen .

¹⁷² Đăng Tiển: *Thanh Tâm Tuyền*, dostupné z: tieulun.hopto.org:25000/download.php?file=ThanhTamTuyen .

¹⁷³ Võ Phiến, cit. dílo, str. 189.

¹⁷⁴ Đăng Tiển, cit. dílo.

Významným nástupcem skupiny *Sáng Tạo* byl básník Nguyễn Sa. Roku 1956 se vrátil z Paříže, kde studoval. Jeho básně svým jednoduchým až banálním jazykem, ve volných verších a užitím enumerace prozrazují inspiraci Jacquesem Prévertem.¹⁷⁵ Oproti ostatním básníkům ovlivněným myšlenkami skupiny *Sáng Tạo* je jedním z jeho důležitých témat – krom absurdity války a směšnosti společenských konvencí - láska, a to láska romantická, která byla v jihovietnamské poezii zatlačena do pozadí existenciální tísní. To mu také získalo značnou oblibu u vietnamských čtenářů. Vydal čtyři svazky básní pod stejným názvem *Thơ Nguyễn Sa* (Básně Nguyễn Sa, od roku 1959), román *Gõ đầu tre* (Učit děti, 1959). Roku 1960 založil vlastní časopis *Hiện Đại* (Současnost), na jehož stránkách publikovali mnozí významní autoři.

3.1.4 Nezařazení autoři

Většinu autorů uvedeného období nicméně nelze jednoznačně zařadit do jedné z výše zmíněných skupin, jelikož ve své tvorbě kombinovali různé prvky, nebyli členy konkrétní literární skupiny a přispívali do mnoha různých časopisů. Nejdůležitějším místem setkání názorově i stylově různorodých autorů byl časopis *Bách Khoa* (Encyklopedie). Tento časopis vycházel od roku 1957 až do roku 1975 a byl velmi populární. Mezi autory, kteří do něj do roku 1963 přispívali, byli Võ Phiến, Sơn Nam, Lê Tấn Điêu, či autorky Nguyễn Thị Hoàng a Nguyễn Thị Thụy Vũ, které se prosadily až po roce 1963.

Stejně jako již zmiňovaný Bình Nguyễn Lộc se tematikou jihovietnamského venkova zabýval Sơn Nam (1926-2008). Ve sbírce povídek *Hương rừng Cà Mau* (Krásy džunglí Cà Mau, 1962) popisuje osidlování nových bažinatých území v deltě Mekongu a všech nesnází s tím spojených.¹⁷⁶

Významnou postavou byl Trần Dạ Từ (nar. 1940). Roku 1960 vydal svou první sbírku básní *Thủa làm thơ yêu em* (Čas psát milostnou poezii). Přispíval mimo jiné do časopisu *Sáng Tạo*. S autory stejnojmenné skupiny ho sice spojuje temná obraznost a užívání netradiční prozodie, avšak liší se od nich neúnavným opěvováním lásky.¹⁷⁷

¹⁷⁵ Đàm Trung Pháp: *Jacques Prévert và Nguyễn Sa*, dostupné z: <http://www.sunnyre.com/docs/nguyensa.html> .

¹⁷⁶ Hoàng Ngọc Thanh, cit. dílo, str. 293.

¹⁷⁷ Võ Phiến, cit. dílo, str. 189.

3.2 Období let 1963-1975

Jak jsme již řekli, pád Diệmovy režimu roku 1963 znamenal zlom. Zhoršování bezpečnostní situace, rychlá urbanizace, zvyšování americké vojenské přítomnosti ve Vietnamu a omezení cenzury měly bezpochyby vliv na literární dění, jehož důležitým rysem byla narůstající heterogenost – na literární scéně se v té době setkávali autoři staří i mladí, konzervativní i liberální, levicoví i pravicoví, muži i ženy, katolíci i buddhisté.

Z nejobecnějšího hlediska byla ústředním bodem v literatuře této doby válka. Ne, že by se jí ve své tvorbě věnovali všichni nebo třeba jen většina autorů. Všichni se s ní však museli nějak vypořádat. Válka byla bodem, ke kterému se každý musel nějak vztáhnout, byla součástí životní reality. Konkrétní způsoby, kterými tak autoři činili, byly různé. Někteří psali přímo o hrůzách války, jiní popisovali všední realitu městské společnosti, od nejnižších po nejvyšší společenské vrstvy. Oproti předchozímu období se autoři mnohem více zabývali životem deklasovaných, především prostitutek. V souvislosti s nimi do jihovietnamské literatury vstupují postavy amerických vojáků, jako jejich zákazníkům, ale také milenců ochotných si je vzít. Smíšené vztahy či manželství však často končí špatně, což podle Hoang Ngoc Thanhe svědčí o rostoucí antipatii vůči Američanům.¹⁷⁸

Vědomí nemožnosti cokoliv změnit vyvolává u mnoha autorů pocit existenciální tísně vedoucí k opuštění angažovaných témat. Důležitou se stala literatura úniku. Úniku k náboženství - v tvorbě mnoha autorů vidíme silný vliv především buddhismu, k tradičním hodnotám - společenská nestabilita vede k touze po zakotvení, k anarchistickému individualismu, či pouhé zábavě. Do literatury jižního Vietnamu se také ve velkém vrací láska, avšak v jiné podobě než jsme se s ní setkávali dříve, a to z nemalé části díky autorkám; pro ženy ve vietnamské literatuře rok 1963 představoval skutečný zlom. Díky zmírnění cenzury, rychlému rozvoji žurnalistiky a nakladatelství a celkové komercionalizaci literární produkce bylo pro ženské autorky snadnější se prosadit. Tomu nahrávala i postupná proměna publika – větší počet žen čtenářek představoval významnou kupní sílu a v tomto rozsahu novou cílovou skupinu.¹⁷⁹

Témata, kterými se v této kapitole budeme zabývat, jsou tedy láska, válka, existenciální tíseň. Jde o témata, která toto období vystihují nejlépe. Samozřejmě, že stejně jako v předchozím období i nadále vznikala tvorba v předválečném duchu, byla však zatlačena do pozadí a měla v zásadě stále stejný charakter, tudíž se jí v této podkapitole věnovat nebudeme.

¹⁷⁸ Hoang Ngoc Thanh, cit. dílo, str. 302.

¹⁷⁹ Công Huyền Tôn Nữ Nha Trang, cit. dílo, str. 171.

„Návrat ke kořenům“ se v umělecké literatuře totiž projevoval především návratem poezie k tradičním prozodickým formám, její obsah byl však současný.

3.2.1 Láska

Nejdůležitějším z témat v jihovietnamské literatuře byla po roce 1963 láska, láska pojímaná novým způsobem, jak zdůrazňuje Võ Phiến. Dříve byla láska především láskou romantickou, plachou, odpovídající hodnotám konzervativní vietnamské společnosti, fyzický aspekt lásky byl tabuizován. Ženské hrdinky se ovládaly, byly plaché, klopily oči, červenaly se a mluvily v narážkách. To se ovšem změnilo, krom tradičně pojaté lásky se po roce 1963 v literatuře prosadila láska zbavená vší idealizace, přímo vyřčená, občas cynická, nepodléhající morálce a tudíž společensky nepřijatelná.¹⁸⁰ Za touto změnou v přístupu k lásce stálo více faktorů. Võ Phiến mluví především o společenském rozvratu, válce a celkově neutěšené situaci v Republice Vietnam, která, s přispěním západních myšlenek a vlivu, vedla autory a čtenáře k úniku od kruté reality k této nově pojímané lásce.¹⁸¹ Co má Võ Phiến na mysli, když mluví o západních myšlenkách a vlivu? Důležité je uvědomit si, že velkou roli ve vytváření nového pojetí lásky v literatuře hrály ženské autorky. Oproti dřívějšímu, kdy byly ženy většinou popisovány muži ve svých ideálních společenských rolích, začaly v nebývalé míře ženy samy popisovat ženský svět. Šedesátá léta byla dobou sexuální revoluce, úzce spjaté s ženským emancipačním hnutím, jehož myšlenky podle našeho názoru sehrály velmi důležitou roli při této změně nahlížení na lásku ve vietnamské literatuře. Vietnamské autorky, jejichž doménou bylo právě téma lásky, se odvážily psát otevřeně o hledání sebe sama, ženské sexualitě svázané společenskými konvencemi, o ženském vztahu k vlastnímu tělu, o touze být šťastná a svobodná. Jejich knihy se staly bestsellery, jistě i proto, že krom vzrušení a zábavy formulovaly to, o čem se ženy do té doby neodvažovaly uvažovat, po čem jen tajně toužily, to jest požadavek svobody a rovnocennosti mužů a žen. Významným zdrojem inspirace byly vietnamským autorkám nejspíše knihy Françoise Saganové.¹⁸²

Nejvýraznějšími autorkami tohoto období bylo tzv. Pět d'áblic (*Ngũ Quái*) - Nguyễn Thị Hoàng, Túy Hồng, Nhã Ca, Nguyễn Thị Thụy Vũ a Trùng Dương.¹⁸³ Je příznačné, že první tři z těchto pěti autorek pochází z Hué a jeho okolí, tzn. z nejkonzervativnější části celého Vietnamu.

¹⁸⁰ Võ Phiến, cit. dílo, str. 65-67.

¹⁸¹ Ibid., str. 140.

¹⁸² V letech 1959-1973 byly do vietnamštiny přeloženy její romány *Bonjour Tristesse* (Dobrý, den smutku), *Un certain sourire* (Jeden úsměv), *Dans un mois, dans un an* (Za měsíc, za rok) a *Les merveilles nuages* (Úžasné mraky).

¹⁸³ Công Huyền Tôn Nữ Nha Trang, cit. dílo, str. 176-177.

Túy Hồng (nar. 1937), manželka spisovatele Thanh Nama, psala povídky od roku 1961, které publikovala v časopisech Văn Hữu, Bách Khoa či Văn. Její první knihou byla sbírka pěti povídek *Thở Dài* (Vzdechy, 1964). Ve všech se zabývá ženským tělem – tělem jako břemenem pro oběť znásilnění, tělem jako zbraní princezny na císařském dvoře dynastie Nguyễn, která se bouří proti přísným konvencím tím, že si najde milence, tělem jako prostředkem k vydělávání peněz v případě zpěvačky. Mezi její další významná díla patří romány *Tôi nhìn tôi trên vách* (Dívám se na svůj stín na zdi, 1970) a *Những sợi sặc không* (Iluze, 1971), vycházel na pokračování v letech 1967-1970 v časopise *Văn Đê* a obdržel roku 1971 Národní cenu za literaturu. Román *Tôi nhìn tôi trên vách* vypráví v první osobě hlavní hrdinka Khanh, která podle Ta Tyho představuje samu autorku.¹⁸⁴ Khanh je dívka z Hué, která se ve svých třiceti letech – tedy velmi pozdě – provdá za Nghiêma, čtyřicetiletého spisovatele ze severního Vietnamu, a žije s ním v Saigonu. Nghiêm je zvyklý na mládenecký život, z čehož plynou mezi manželzy rozepře. Ty nepřestávají, ani když se nakonec manželé odstěhují zpět do Hué k rodině Khanh. Román se zabývá obtížnou pozicí ženy v manželství, ženy, která musí ustupovat jak manželovi, tak zbytku své rodiny.¹⁸⁵ Děj románu *Những sợi sặc không* se také odehrává v Hué, autorčině rodišti, v době svržení Diệmovy režimu dočasným spojenectvím intelektuálů a buddhistů. Hlavní hrdinky – Cỏ May se revolty účastní z ideologických důvodů, Tràm je spisovatelka a hledá zkušenosti – na tomto pozadí prožívají nespoutané milostné vztahy, v nichž hrají aktivní roli.¹⁸⁶

Ačkoliv do roku 1975 napsala spisovatelka Nguyễn Thị Hoàng (nar. 1938) na 23 románů, je jejím nejvýznamnějším dílem její prvotina *Vòng Tay Học Trò* (V náruči studenta, 1966). Vypráví o společensky nepřijatelném vztahu učitelky a studenta. Hlavní hrdinka nepodlehne společenskému tlaku, avšak její milý ji zklame a ona ho opustí. Tento román vzbudil vlnu kontroverze (ačkoliv tělesnost v příběhu v podstatě chybí), podle všeho především tím, že žena v něm má ve vztahu navrch. Důležitý je vnitřní život hlavní ženské hrdinky, která se pohybuje v sofistikovaném pozápadněném prostředí luxusních aut, večírků a evropské klasické hudby. Nuda, kterou hlavní hrdinky prožívají, prozrazuje vliv děl Françoise Saganové. To, do jaké míry se hrdinky zabývají samy sebou, je vidět i v hojném užívání vnitřního monologu. Nguyễn Thị Hoàng také experimentuje s interpunkcí, od jednoslovných vět po věty dlouhé přes celou stránku, které mají navozovat pocit plynutí vědomí.¹⁸⁷

¹⁸⁴ Tạ Ty, cit. dílo, str. 79.

¹⁸⁵ Ibid., str. 97.

¹⁸⁶ Ibid., str. 99-117.

¹⁸⁷ Công Huyền Tôn Nữ Nha Trang, cit. dílo, str. 191-195.

Nguyễn Thị Thụy Vũ (nar. 1939) přišla do Saigonu v 60. letech a učila zde dívky pracující v barech angličtinu, kterážto zkušenost jí byla významnou inspirací. Její první sbírka povídek *Mèo Đêm* (Noční kočky) vyšla roku 1966 a zahrnovala sedm povídek (v prvním vydání jich bylo údajně jen pět)¹⁸⁸, druhá sbírka povídek *Lao Vào Lửa* (Vrhnout se do ohně) pak o rok později. Některé povídky se odehrávají v dusivém prostředí malého města, z jehož nudy se snaží mladé hrdinky uniknout, zatímco starší ženy jsou nuceny se s tímto prostředím smířit, další v prostředí autorce stejně dobře známých barů, kde se dívky nabízejí americkým vojákům. Ženy jsou v jejích povídkách osamělé, nešťastné a rezignované kvůli společenským konvencím. Nguyễn Thị Thụy Vũ používá techniku vyprávění v první osobě, krátké věty a přirozený proud řeči. Dialekt, respektive slang používá jak k zachycení koloritu rodného jižního Vietnamu, tak při popisu prostředí prostitutek, pasáků.¹⁸⁹

Trùng Dương (nar. 1944) nebyla oproti ostatním autorkám profesionální spisovatelkou, pracovala pro rozhlasovou stanici Saigon a Vietnamskou televizi. Ve svém volném čase psala povídky, které publikovala v různých literárních časopisech. Tři z nich vyšly knižně ve sbírce *Vừa Đi Vừa Ngước Nhìn* (Jít a dívat se vzhůru). Z deseti knih, které Trùng Dương vydala do roku 1975 bylo 6 knih povídek. Hlavní hrdinové jejích povídek, muži i ženy, se zamilovávají, aby unikli osamění a našli pevný bod v životě. Nevěří v tradiční hodnoty a cítí potřebu vytvořit si hodnoty nové. Fyzická láska – svobodná a bez výčitek – je popisována nenuceně, ženy přiznávají svou touhu. Častěji než ostatní autorky užívá mužské postavy.¹⁹⁰

Nejznámější autorkou jihovietnamské literatury je básnířka a prozaička Nhã Ca (nar. 1939), manželka básníka Trần Dạ Từ. Nhã Ca publikovala své básně již od roku 1957, kdy ještě studovala na střední škole, jistého uznání se jí dostalo po roce 1960, kdy ji na stránkách časopisu *Hiện Đại* představil čtenářům básník Nguyễn Sa, ale skutečně slavnou se stala po roce 1964. Její první knižně publikovanou prací je sbírka básní *Nhã Ca Mới* (Nové hymny, 1965), oceněná roku 1966 Národní cenou za literaturu. Nguyễn Sa, který ke knize napsal předmluvu, o této sbírce básní řekl: „*Podstatou básní Nhã Ca je potvrzení svobody, možnosti výběru, ženské individuality, která přesahuje pasivitu a navazuje s protistranou milostný vztah, odmítá vztah, který by pouze útrpně snášela, v němž by byla v pozici věci obklopené mýty, utvořenými na základě tradičních zvyků a morálky...*“¹⁹¹. Žena v jejích básních není krásnou pasivní bytostí, nýbrž vyjadřuje své citové a sexuální touhy. Básně jsou částečně autobiografické a autorka v nich mluví o svém dětství a dospívání. Nhã Ca užívá volný verš a

¹⁸⁸ Công Huyền Tôn Nữ Nha Trang, cit. dílo, str. 183.

¹⁸⁹ Ibid., str. 181-185.

¹⁹⁰ Ibid., str. 196-199.

¹⁹¹ Phạm Quang Ngọc: *Từ Nhã Ca Mới đến Nhã Ca bây giờ*, dostupné z: <http://www.vietnet.com.au/details.php?id=693>.

moderní stylistické prostředky (např. enumeraci) stejně jako tradiční prozodické formy (např. *lục bát*). Sama přiznala, že ji při tvorbě inspirovala starozákonní Píseň písní.¹⁹² Básně ze sbírky *Nhã Ca Mói* byly společně s dalšími znovu vydány roku 1972 pod názvem *Thơ Nhã Ca* (Básně Nhã Ca).

Nově pojímané lásce se věnovali ve své tvorbě i muži, například básník Nguyễn Đức Sơn (nar. 1937). V jeho básních je láska jedním z ústředních témat, avšak zároveň v nich odhaluje iluze a stereotypy, které se tvoří kolem žen jako idealizovaných objektů mužské touhy. Láska, kterou ve své tvorbě opěvuje, je láska k ženám skutečným, k ženám z masa a kostí, se všemi jejich nedostatky, jejich obyčejnou lidskou špínou, i k ženám, které močí.¹⁹³ Nguyễn Đình Toàn vidí v Nguyễn Đức Sơnově tvorbě relativizaci – „...nevěřte zevnějšku nikoho, nevěřte ani sobě...“.¹⁹⁴ Nguyễn Đức Sơnův způsob vyjádření je sice o mnoho jednodušší než například jazyk členů skupiny *Sáng Tạo*, avšak jeho demytizace žen byla pro dobové čtenáře šokující. Do roku 1975 mimo jiné vydal čtyři stejnojmenné sbírky poezie *Những Bài Tình Đầu* (Básně o první lásce), z nichž první vyšla roku 1962.

3.2.2 Válka

Krom lásky bylo pro spisovatelku Nhã Ca neméně důležité téma války. Nhã Ca se v průběhu 60. let se odklonila od poezie a začala se věnovat próze a povídky a romány ji snad proslavily nejvíce. V jejích prozaických dílech je láska prožívaná ženskými hrdinkami stále přítomná. Milostné příběhy v nich ale nejsou nijak skandální, ba naopak, a především výstižně akcentují hrůzy a krutost války. Román *Đêm nghe tiếng đại bác* (V noci slyším zvuky děl, 1966) je tragický příběh obyčejné rodiny se třemi dospělými dětmi, nejstarším synem a dvěma dcerami, z nichž mladší příběh vypráví. Syn je, spolu se svým přítelem a zároveň snoubencem starší sestry, povolán do armády. Rodina se rozhodne uspořádat pro ně na rozloučenou slavnostní večeři, avšak ani jeden z nich se na ni nedostaví. Rodina se později dozvídá, že jejich syn byl zabit v boji a jeho přítel je pohřešován.¹⁹⁵ Nejznámější román Nhã Ca je *Giã khăn sô cho Huế* (Oblečte smuteční šaty za Huế, 1969), napsaný na základě autorčiných vlastních zkušeností z ofenzívy Tết roku 1968, při níž bylo její rodné město postiženo snad nejvíce. Za tento román roku 1969 získala Národní cenu za literaturu. Sugestivně v něm popisuje zvěrstva páchaná komunisty v průběhu několika týdnů, kdy

¹⁹² Công Huyền Tôn Nữ Nha Trang, cit. dílo, str. 173-174.

¹⁹³ Nguyễn Đình Toàn: *Nguyễn Đức Sơn*, dostupné z: <http://www.nguoi-viet.com/absolutenm/anmviewer.asp?a=51511&z=16>.

¹⁹⁴ Ibid.

¹⁹⁵ Công Huyền Tôn Nữ Nha Trang, cit. dílo, str. 179-180.

okupovali město. Kdokoliv, kdo byl známý svými protikomunistickými názory, byl popraven.¹⁹⁶

Podle těchto dvou knih natočil roku 1973 Hà Thúc Cẩn film *Đất khô* (Ztrápená země). Román *Đêm Nghe Tiếng Đại Bác* (V noci slyším zvuky děl) byl roku 1997 přeložen do francouzštiny pod názvem *Les canons tonnent la nuit*.¹⁹⁷ Výbory povídek Vietnamese Short Stories: An Introduction a War And Exile: A Vietnamese Anthology uvádějí její povídku *A Story For Lovers* (Příběh pro milence; v originále *Chuyện cho Những Tình Nhân*). Tato povídka má podobný děj jako dva výše zmíněné romány. Odehrává se v Huế za ofenzívy Tét. Jde opět o příběh snoubenců, které rozdělí smrt, tentokrát však smrt dívky, zpočátku vyprávěný ve třetí osobě, posléze v první osobě formou dopisů, které hlavní hrdinka píše svému snoubenci.¹⁹⁸

Do roku vydala Nhã Ca 1975 celkem 30 knih – např. sbírku povídek *Người Tình Ngoài Mặt Trận* (Milý na frontě, 1967), román *Một Mai Khi Hoa Bình* (Až jednou zavládne mír, 1969), román *Bóng Tối Thời Con Gái* (Temné stíny dívčích dnů, 1967). Po roce 1975 byla jedinou ženskou autorkou, která byla komunisty vězněna.

Neméně slavný byl Trần Dạ Từ, manžel Nhã Ca. Přestože vydal jen dvě sbírky básní – již zmíněnou *Thừa Làm Thơ Yêu Em* a *Tỏ Tình Trong Đêm* (Vyznání lásky v noci, 1965) - jeho básně, jako jednoho z mála jihovietnamských básníků, byly přeloženy do angličtiny.¹⁹⁹ Jak jsme již zmínili, věnoval se ve svých básních lásce, avšak lásce na pozadí války. Ostatný drát, kulky a bomby jsou mu důkazy lásky, které snáší k nohám své drahé. Po roce 1963 se postupně vrací od volného verše k formám tradičním, především oblíbené formě *lục bát*.

Básníci Nguyễn Bắc Sơn (nar. 1944) a Tô Thùy Yên se vysmívali spravedlivým důvodům války. Oba byli vojáky a absurditu války znali z první ruky. Nguyễn Bắc Sơn vydal roku 1972 sbírku 27 básní *Chiến Tranh Việt Nam và Tôi* (Vietnamská válka a já). Popisuje válku neheroicky, se všemi jejími hrůzami, jako nesmyslnou hru, plnou vzájemného zabíjení. Občas upadá do nihilismu a život a smrt mu přijdou jako jedno a to samé. Jindy si všímá krásy krajiny a měsíce, pije víno, žertuje a hrůzy války mu nanejvýš asociují melancholii podzimu. Jeho básně jsou psány jednoduchým jazykem, píše jak volným veršem, tak v tradičních formách.²⁰⁰ Stejně se zjednodušil i jazyk a obraznost Tô Thùy Yên, jenž se zároveň od volného verše vrátil k tradičním prozodickým formám.²⁰¹

¹⁹⁶ Công Huyền Tôn Nữ Nha Trang, cit. dílo, str. 180.

¹⁹⁷ Nha Ca: *Les canons tonnent la nuit*, Philippe Picquier, Arles, 1997.

¹⁹⁸ Banerian, cit. dílo, str. 129-137; Nguyen Ngoc Bích (ed.): *War and Exile: A Vietnamese Anthology*, Vietnamese PEN Abroad, East Coast USA, 1989, str. 87-102.

¹⁹⁹ http://www.vietnamlit.org/wiki/index.php?title=Tran_Da_Tu .

²⁰⁰ Nguyễn Bắc Sơn: *Chiến tranh Việt Nam và Tôi*, (dostupné z:

3.2.3 Existenciální tíseň

Nejvýraznější a nejznámější představitel anarchistického individualismu, básník Bui Giáng (1926-1998), byl kontroverzní nejen svou tvorbou, ale i svým výstředním životem. Velmi mladý ovdověl a od té doby vedl potulný život a již se nikdy neusadil. Od roku 1956 žil v Saigonu, od 60. let začal intenzivně psát poezii a filozofické úvahy a vydávat knihy. Způsob, kterým tvořil, udivoval jeho okolí. Údajně se celé dny a noci potuloval po městě a pak z ničeho nic přišel do redakce některého z časopisů, do nichž přispíval, a z hlavy začal psát básně.²⁰² Tímto způsobem napsal tisíce básní. Jeho obrovskou produktivitu může ilustrovat například fakt, že roku 1963 vydal hned tři sbírky básní - *Mưa Nguồn* (Děšť v horách), *Ngàn Thu Rớt Hột* (Tisíc slzavých podzimů) a *Màu Hoa Trên Ngàn* (Barva lesních květů). První z nich – *Mưa Nguồn* – obsahuje 139 básní napsaných od 50. let, většinou tradičními formami (osmislabičný verš, *lục bát*, *thất ngôn*), ale i volným veršem.²⁰³ Roku 1969 Fronta národního osvobození podpálila jeho dům, ve kterém shořely všechny jeho rukopisy. Sám Bui Giáng tvrdil, že se poté zbláznil definitivně, a skutečně byl několikrát hospitalizován na psychiatrické klinice, což ho po roce 1975 zachránilo před pobytem v převýchovném táboře.²⁰⁴ Do roku 1975 vydal 8 sbírek básní, překládal francouzské, anglické a čínské autory, především Alberta Camuse, Antoina de Saint-Exupéryho a Williama Shakespeara (celkem 16 knih).²⁰⁵ Ve svých vědeckých pracích se věnoval literatuře a filozofii, nechává v nich však občas promlouvat např. Marilyn Monroe. Kvůli překladům Martina Heideggera se naučil německy.²⁰⁶ Bui Giáng byl nejproduktivnějším básníkem jihovietnamské literatury a jeho poezie je velmi osobitá, především díky způsobu, kterým si autor hraje s jazykem. Nejenže vedle sebe stavěl archaismy nebo sinovietnamská slova, tedy slova vznešeně a učeně znějící, a slangové výrazy, ale nová slova si i vymýšlel. Často užíval zvukomalebné prostředky, například aliteraci.²⁰⁷ Podle Nguyễn Hưng Quốca způsob, kterým Bui Giáng zachází s jazykem, svědčí o tom, že si byl vědom jeho neschopnosti reflektovat realitu, což u něj vedlo k nihilismu.²⁰⁸ Z hlediska obsahu je Bui Giángova poezie do jisté míry podobná tvorbě autorů skupiny *Sáng Tạo* - je obskurní a tajemná. Je v ní ale také láska. Bui Giáng velmi miloval svou zesnulou ženu a ve svých básních popisuje svou ztrátu a odloučení.

<http://www.talawas.org/talaDB/showFile.php?res=6057&rb=08>).

²⁰¹ Võ Phiến, cit. dílo, str. 195.

²⁰² Mai Thảo, Văn, č. 26, srpen 1984 (citováno z Võ Phiến, cit. dílo, str. 190).

²⁰³ http://vi.wikipedia.org/wiki/M%C6%B0a_ngu%E1%BB%93n .

²⁰⁴ http://vi.wikipedia.org/wiki/B%C3%B9i_Gi%C3%A1ng .

²⁰⁵ <http://www.vietgle.vn/trithucviet/detail.aspx?key=B%C3%B9i+Gi%C3%A1ng&type=A0> .

²⁰⁶ http://www.vietnamlit.org/wiki/index.php?title=Bui_Giang .

²⁰⁷ Nguyễn Hưng Quốc: *Bùi Giáng, tận cùng chủ nghĩa hư vô*, dostupné z:

<http://tienvu.org/home/literature/viewLiterature.do?action=viewArtwork&artworkId=5735> .

²⁰⁸ Ibid.

Na druhou stranu však obdivuje ženské ikony západní popkultury, třeba již zmíněnou Marilyn Monroe či Brigitte Bardotte.²⁰⁹

Inspirace existencialismem a užití technik Nového románu jsou zřejmé v tvorbě Dương Nghiễm Mậu (nar. 1936). Jeho povídky a romány nemají zápletku v tradičním slova smyslu, tedy zápletku tvořenou chronologicky řazenými událostmi nahlíženými z jednoho úhlu pohledu. Děj často líčí z pohledu různých postav vyprávějících v první osobě. Tyto postavy navíc často nemají jméno, a pokud ho mají, bývá zmíněno jen minimálně. To umocňuje pocit subjektivity vyprávění (sami sebe přeci také nenazýváme jménem, jsme prostě já). Roku 1966 Dương Nghiễm Mậu vydal svůj první román *Tuổi Nước Độc* (Otrávený věk). Popisuje v něm osudy mladých Hanojanů za první indočínské války, kteří se na pozadí neromantické Hanoje - místa všedních tragédií plného francouzských vojáků – snaží smysluplně rozhodnout, jaký postoj vůči absurdní situaci, v níž se nachází, zaujmout. Neztotožňují se ani s komunisty ani s Francouzi, a přesto jsou nuceni volit jedny nebo druhé. A tak někteří bojují na straně Francouzů, někteří se přidávají k národně-osvobozeneckému hnutí a jiní zůstávají ve městě, čímž svou volbu jen odkládají na později. Společné všem postavám je, že o svém rozhodnutí pochybují. Dương Nghiễm Mậu klade důraz na absurditu jejich rozhodování, které nemá řešení a boj proti Francouzům líčí neheroicky.²¹⁰ Do roku 1975 vydal Dương Nghiễm Mậu 7 sbírek povídek a 6 románů.

V podobném duchu se nese sbírka povídek *Cái Chuông Khỉ* (Opičí klec, 1969) básníka Nguyễn Đức Sona. Je hluboce existenciální a nihilistická - podle Nguyễn Nhật Duậta hlavní hrdina titulní povídky hledá nějaký životní cíl a nenachází ho. Proto nenávidí vše, štěstí ostatních lidí i sebe.²¹¹

Po roce 1963 autoři jako Thanh Tâm Tuyền, Nguyễn Sa a další, kteří se prosadili v předchozím období, pokračovali v tvorbě. Podle Võ Phiếna je u nich patrný příklon k tradičním prozodickým formám, zjednodušuje se jejich jazyk a dochází k odlehčení po obsahové stránce – pod vlivem buddhismu se začínají objevovat náboženská témata a převažuje pocit svobody.²¹² Ti autoři, kteří byli dříve politicky angažovaní, například Vũ Hoàng Chương, se začali místo politiky zabývat sami sebou, inspirováni buddhismem meditovali o životě a smrti. Celková nálada děl těchto autorů byla nihilistická – zdálo se, že nic nemá smysl, vše jsou jen iluze a v nejzazším důsledku je život a smrt jedno a to samé.²¹³

²⁰⁹ http://vi.wikipedia.org/wiki/B%C3%B9i_Gi%C3%A1ng .

²¹⁰ Thụy Khuê: *Dương Nghiễm Mậu*, dostupné z: <http://thuykhue.free.fr/mucluc/duongnghiemmau.html> .

²¹¹ Nguyễn Nhật Duật, dostupné z: <http://music.vietfun.com/trview.php?cat=13&ID=6739> .

²¹² Võ Phiến, cit. dílo, str. 192.

²¹³ Ibid., str. 132.

3.3 Pád Saigonu

Po pádu Saigonu 30. dubna 1975 a definitivním vítězství komunismu ve Vietnamu nastaly jihovietnamským spisovatelům krušné časy. Někteří z nich stačili uprchnout do exilu, jiní zůstali ve vlasti. Již v srpnu toho roku byl vytvořen seznam reakčních autorů a konkrétních knih, které měly být zkonfiskovány a odstraněny z knihoven. Tento seznam byl v průběhu dvou následujících let rozšířen o další autory a tituly. Celkem se jednalo o stovky autorů a titulů.²¹⁴ Hanojský režim byl rozhodnut eliminovat „reakční živly“. Zhruba 1 z 20 milionů obyvatel jižního Vietnamu musel nastoupit na „převýchovu“.²¹⁵ To v praxi znamenalo roky strávené v pracovních táborech, v nichž mnoho lidí zemřelo v důsledku podvýživy, mučení a nedostupnosti lékařské péče. Tento osud potkal i spisovatele, z hlediska Hanoje živly nejreakčnější. Někteří z nich, např. Vũ Hoàng Chương a Nguyễn Mạnh Côn, pobyt v pracovních táborech nepřežili. Jiní byli po letech propuštěni a emigrovali, především do Spojených států a Kanady. Jedinou ženou, vězněnou v převýchovných táborech byla Nhã Ca. Její manžel Trần Dạ Từ v nich strávil 12 let.

V exilu je mnoho jihovietnamských spisovatelů nadále aktivních. Roku 1978 byl spisovatelkou Minh Đức Hoài Trinh založen Vietnamský exilový PEN klub (*Trung Tâm Văn Bút Việt Nam Hải Ngoại*), vznikly různé spolky (např. Association for Viet Arts), které pořádají výstavy, čtení a vydávají knihy a literární periodika. Dnes díky možnostem internetu existuje několik kvalitních vietnamských internetových časopisů věnovaných literatuře a kultuře – především Talawas (www.talawas.org), Tiên Vê (www.tienve.org) a Da Mầu (www.damau.org).

Ačkoliv je podle Võ Phiếna exilová literatura uzavřenou kapitolou,²¹⁶ jsou některá její díla stále čtena. Komunistickému režimu se po roce 1975 sice podařilo mnoho knih zničit, ale část z nich, která přežila a dostala se s exulanty do zahraničí, je dnes přístupná na stránkách zmíněných internetových časopisů, virtuálních knihoven, na různých vietnamských diskusních fórech a blozích.

²¹⁴ Jamieson, cit. dílo, str. 362.

²¹⁵ Ibid., str. 363.

²¹⁶ Võ Phiến, cit. dílo, str. 8.

4 Závěr

V této práci jsme se pokusili zmapovat vývoj jihovietnamské literatury v letech 1954-1975. Nekladli jsme si za cíl vytvořit vyčerpávající výčet všech významných postav jihovietnamského literárního života ani se podrobně zabývat jednotlivými autory. Vzhledem k rozsahu práce jsme také cíleně opomněli vše mimo poezii a prózu – drama, žurnalistiku i literární kritiku. Snažili jsme se, vzhledem k faktu, že toto téma je v celosvětovém měřítku málo zpracováno, vytvořit přehledovou práci mapující jihovietnamskou literaturu v základních obrysech se zaměřením na poezii a prózu.

V první kapitole jsme se seznámili s historickým a společenským kontextem, v němž jihovietnamská literatura vznikala. Viděli jsme, že období let 1954-1975 bylo dobou stupňující se nestability a zároveň velkých společenských změn. Do převratu roku 1963 Republice Vietnam vládl katolický diktátor Ngô Đình Diệm, poté se u moci vystřídal několik generálů. Stále relativně konzervativní vietnamská společnost byla v rostoucí míře vystavena vlivu západní kultury a zejména konfrontace s kulturou americkou v ní vyvolala silné napětí. Přes postupné zhoršování bezpečnostní situace se v Republice Vietnam v průběhu 60. let zvětšila míra svobody slova, ačkoliv nikdy nebyla úplná. To spolu s rostoucí mírou gramotnosti, resp. čtenářů, podporovalo literární produkci.

Ve druhé kapitole jsme popsali některé obecné tendence v jihovietnamské literatuře. Podrobně jsme se zaměřili na samotné autory. Zjistili jsme, že ačkoliv mezi autory výrazně převažovali muži, v průběhu 60. let se k nim přidalo mnoho žen autorek. Status spisovatele se definitivně proměnil z tradičního konfuciánského pojetí literáta-úředníka na evropské pojetí intelektuála komentujícího dobové dění, případně tvořícího umění pro umění a vyjadřujícího své nejnítěrnější pocity. Většina spisovatelů se, přes často udivující produktivitu, pouze psaním neutilizovala a měla ještě jedno zaměstnání. Mnozí spisovatelé byli učitelé a vojáci, většina se však živila žurnalistikou, případně vlastnila malá nakladatelství, v nichž vydávali díla svá i jiných autorů. Autoři se v tomto období stále sdružovali do literárních skupin, ty však byly spíše volnými uskupeními. Díky přesunu centra kulturního dění ze severovietnamské Hanoje, svázané komunistickou diktaturou, do relativně svobodnějšího prostředí jihovietnamského Saigonu došlo ke kulturní emancipaci do té doby marginálního jižního Vietnamu. V tomto prostředí také nejintenzivněji docházelo ke kontaktu vietnamské kultury s kulturou západní, k šíření západních myšlenek i nových přístupů v literární tvorbě prostřednictvím překladů západních autorů. Velmi vlivný byl existencialismus, díky němuž se v jihovietnamské literatuře objevili osamocení hrdinové, peroucí se s tíhou absurdní existence.

Třetí kapitolu jsme věnovali směrům a tématům v jihovietnamské literatuře. Období let 1954-1975 jsme rozdělili na dvě části, přičemž mezníkem nám byl rok 1963, rok pádu Diệmovy režimu, který s sebou nesl značné změny. Období do roku 1963 bylo celkově optimistické, ve společnosti byl velký zájem o filozofii a spisovatelé hledali nové způsoby vyjádření, po roce 1963 převážil pesimismus a zájem o náboženství a spisovatelé se vrátili k zavedeným formám vyjádření.

Politická angažovanost – charakteristická pro celé období – se také proměnila. Antikomunismus byl po roce 1963 doplněn protiválečným hnutím. V období let 1954-1963 jsme se zabývali třemi dominantními proudy – tvorbou politicky angažovanou, tvorbou v tradičním a předválečném stylu a anarchistickým individualismem, vymezujícím se vůči předválečné tvorbě. V období let 1963-1975 jsme se věnovali stěžejním tématům dobové literatury lásce, válce a existenciální tísní, jelikož tato témata ovládla tvorbu autorů napříč generacemi i různými proudy.

5 Seznam použité literatury:

Knihy:

- Banerian, James (ed.): *Vietnamese Short Stories: An Introduction*, Sphinx Publishing, Phoenix, 1985.
- Bolton, Johnathan (ed.): *Nový historismus/ New Historicism*, Teoretická knihovna [10], Host, Brno 2007, přel. Marek Sečkař a Olga Trávníčková.
- Durand, Maurice, Nguyen Tran Huan: *An Introduction to Vietnamese Literature*, Columbia University Press, New York, 1985.
- Frey, Marc: *Dějiny vietnamské války: Tragédie v Asii a konec amerického snu*, Paseka, Praha – Litomyšl, 2003.
- Hlavatá, Lucie et al.: *Dějiny Vietnamu*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2008.
- Hoang Ngoc Thanh: *Vietnam's Social and Political Development as Seen through the Modern Novel*, Peter Lang Publishnig, New York, 1991.
- Jamieson, Neil L.: *Understanding Vietnam*, University of California Press, 1993.
- Masur, Matthew B.: *Hearts and Minds: Cultural Nation-building in South Vietnam, 1954-1963*, Dissertation, The Ohio State University, 2004, dostupné z: http://www.ohiolink.edu/etd/send-pdf.cgi/Masur%20Matthew%20B.pdf?acc_num=osu1091210764
- McGreal, Ian P. (ed): *Velké postavy západního myšlení: Slovník myslitelů*. Prostor, Praha 1997.
- Nguyen Ngoc Bich (ed.): *War and Exile: A Vietnamese Anthology*, Vietnamese PEN Abroad, East Coast USA, 1989.
- *Slovník literární teorie*, zpracoval Ústav pro českou a světovou literaturu ČSAV, redigoval Štěpán Vlašín, Československý spisovatel, Praha 1977.
- Tạ Ty: *Mười khuôn mặt văn nghệ hôm nay*, Lá bói, Sài Gòn, 1972.
- Trần Trọng Đăng Đàn: *Văn hóa, văn nghệ... : Nam Việt Nam 1954-1975*, Nhà xuất bản Văn Hóa – Thông Tin, Hà Nội 2000.
- Võ Phiến: *Literature in South Vietnam 1954-1975*, transl. by Võ Đình Mai, Melbourne, Vietnamese Language and Culture Publications, 1992.
- *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích, díl 2, g-l*, kol. autorů, nakladatelský dům OP Diderot, Praha 1997.

Články:

- Công Huyền Tôn Nữ Nha Trang. Women in Literature of South Viet Nam (1954-1975). *Vietnam Forum*, 1987, č.9, s. 149-221.
- Topmiller, Robert. Struggling for Peace. South Vietnamese Buddhist Women and Resistance to the Vietnam War. *Journal of Women's History*; Fall 2005; 17, 3; Academic Research Library, str. 133-193.

Internetové zdroje:

- Đàm Trung Pháp: *Jacques Prévert và Nguyễn Sa*, dostupné z: <http://www.sunnyre.com/docs/nguyensa.html>
- Đăng Tiến: *Thanh Tâm Tuyền*, dostupné z: <http://tieulun.hopto.org:25000/download.php?file=ThanhTamTuyen>
- Mặc Lam: *Nhóm “Sáng Tạo” của thập niên 1950*, dostupné z: <http://www.rfa.org/vietnamese/programs/LiteratureAndArts/Sang-tao-group-a-beginning-of-innovation-movement-mlam-03012009101014.html>
- Mai Thảo: *Đêm Giã từ Hà Nội*, dostupné z: <http://vnthuquan.net/truyen/truyentext.aspx?tid=2qtqv3m3237nmn3nnnmn31n343tq83a3q3m3237n1n>
- Nguyễn Đình Toàn: *Nguyễn Đức Sơn*, dostupné z: <http://www.nguoi-viet.com/absolutenm/anmviewer.asp?a=51511&z=16>
- Nguyễn Hiến Lê: *Mười câu chuyện văn chương: Đất Hà Tiên với họ Mạc và họ Lâm, Đất Hà Tiên*, dostupné z: <http://vnthuquan.net/truyen/truyen.aspx?tid=2qtqv3m3237nvnvn0n3nvn31n343tq83a3q3m3237n4n>
- Nguyễn Hưng Quốc: *Bùi Giáng, tận cùng chủ nghĩa hư vô*, dostupné z: <http://tienve.org/home/literature/viewLiterature.do?action=viewArtwork&artworkId=5735>
- Nguyen Manh Trinh: *Nhật Tiến, nhà văn vẫn đứng ngoài nắng*, dostupné z: http://www.google.cz/url?sa=t&source=web&ct=res&cd=7&url=http%3A%2F%2Ftv.vn.org%2Fforum%2Fblog.php%3Fb%3D256&ei=6n5UStipFZOH_AbCkfGHDg&usg=AFQjCNF7l1tDZGdd_e9y_fyyeUhbJPg3sQ&sig2=MHHgfYixlpTfufmnIbE1pg
- Nguyễn Văn Lục: *Hai mươi năm văn học dịch thuật tại miền Nam (1955-1975)*, dostupné z: http://www.chuyenluan.net/2004/200411/0411_17.htm

- Phạm Quang Ngọc: *Từ Nhã Ca Mới đến Nhã Ca bây giờ*, dostupné z:
<http://www.vietnet.com.au/details.php?nid=693>
- Thụy Khuê: *Dương Nghiễm Mậu*, dostupné z:
<http://thuykhue.free.fr/mucluc/duongnghiemmau.html>